

ОБРІЙ

Література. Мистецтво. Критика

Рік I, ч. 3-4. Липень-Серпень, 1951.

ЧУЖИНОЮ

Либонь кожний погодиться з тим, що кожна спроба регулювання творчого процесу не виклике піднесення, якщо немає для цього яскравих талановитих особистостей та відповідного об'єктивного ґрунту в спільноті. Тож — культура на чужині — проблема незвичайно складна. Проте — не безвиядна. Атже ж багато високозартісних творів світової ваги постало на еміграції й на чужині. То ж, коли хочемо продовжити дискусію про долю культурного процесу на еміграції, опиняємося, на наш погляд перед такими ж о можливостями:

1) плекання особливої еміграційної літератури й мистецтв в рамках потреб, ідеологій і смаків еміграційної еліти;

2) творчість розселення тобто орієнтація на творення стислої культури української національної групи на місцевому субстраті країн чи континентів;

3) поступова співпраця окремих творчих одиниць з іноземною або світовою культурою.

Плекання першої категорії творчості має всі ознаки абстракційності й стоїть перед великими загрозами: або неминучого бідніння або кабінетної оранжерейності. Вийнятки можуть бути, в виді якогось несподівано видатного явища літератури чи мистецтва, зовсім поза рамами процесу, але в більшості, й це на жаль, потвердила практика, специфічно еміграційна творчість стоїть під знаком поступового мертвіння, засклепленості й часовости. Вартісне серед ній може бути те, що постало з волі до майбутнього, тільки те, що здатне, відриваючись від реалій злободневного, сягнути по своє місце в вічному-непроминальному.

Другий тип творчого процесу вже нареклися. Поява таких творів як „Сині землі“ Іллі Кирилка або „По той бік світу“ Оксани Драгоманової, при всій іхній недовершеності, безумовно, заповідає розгорнення такої творчості. Вона наскрізь реальна й органічна. Тож нема сумніву, що будуть написані ще твори, змальовуючи життя українців у Канаді, США, Австралії, Аргентині, Бразилії. з'являться твори образотворчого мистецтва чи музики, навіяні враженнями й пережиттям на нових землях і тим самим принадлежні вже частково до культури тих земель, імовірно народиться особлива форма театру, породжена вимогами нового терену. В якій пропорції стоятиме така культура розселення до основної української культури? Теоретично — як її регіональна частина. Література, напр., в Аргентині українською мовою може нагадувати літературу української Бачки або Зеленого Клина, в минулому. Однаке, практично, нішо не перешкоджає творам, посталим на далеких континентах і трактующим тамошній побут і тамошніх людей-українців, з'явиться в українській літературі рівноцінним чинником літературного процесу. Атжеж твори Ганса Грімма, хоч постали в Африці й займались німцями в Африці, вироши до значення всенімецької епопеї.

Третя можливість, яка вже тепер (спрокволу, що правда), приходить до

ШІНА — 25 ЦЕНТІВ

„Horizons“ Ukrainian Monthly Review of Literature, Arts & Critics. P. O. Box 132 Cooper Station New York 3, N. Y.

Редакція застерігає собі право робити мовну і стилістичну коректу як також право до передруків. Статті, підписані повним ім'ям автора не обов'язково висловлюють думку редакції. Рукописи повертаємо на бажання авторів. Просимо висилати книжки до рецензій в 2 примірниках.

Vol. I, № 3-4. July-August, 1951.

ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Із »Щоб шуміли сади«

Шуме ялиновий, світе калиновий, золоті жоржини — осені краса, бродить моя пісня в шелесті дібрів, в дзеркалі Ірпіні тихі небеса.

Промені на віти, промені навкіні вже роса холодна впала на траву, я живу у фарбах, я живу у пісні і в билині кожній я живу, живу...

Над лугами вітер мрії не дорміяє, скоро засіють в небі янта, поїзди на Київ, поїзди на Київ і крило шуліки тане у зорі.

Богдан Мухин:

„СЛАВА“

Ярослав Рудницький

»ХОЖДЕНІЄ« З ВІДКРИТИМИ ОЧИМА

Між українськими інтелектуальними та мистецькими колами поцейбіч океану чується дуже часто нарікання, що, з уваги на недостачу рідного терену під ногами, неможливлена наукова, чи мистецька праця, це немає відповідних матеріалів, немає мистецько-творчих спонук, є тільки всесильний долар і тому... один із новоприбулих повісився. Ми не хочемо казати, що долар нічого не варта й не хочемо твердити, що в усьому може надолужити терен т. зв. Нового Світу. А проте, власне на цьому терені є багато, а навіть дуже багато цікавих явищ, що з одного боку надаються як не мога краще до науково-опрацювання, а з другого — можуть дати без-

численну кількість творчих спонук для мистців, коли вони не блукають по Юнійному Парку чи по 7-ій вулиці з замкнутими очима.

Основне ствердження, від якого мусить виходити всяка ініціатива, це те, що українство на американському терені не починається з приїздом того чи іншого інтелектуального працівника і того, чи іншого мистця. Треба усвідомити собі, що попередні хвилі еміграції поклали тривкий субстрат, на якому можна далі будувати не тільки українську матеріальну культуру, але передусім духову.

Коли залишити на боці т. зв. інтер-
(Продовження на стор. 3)

вияву, звичайно ажнік не йде на користь цілого нашого культурного процесу. Українці-мистці, входячи в космополітичний світ мистецтв в дуже рідких випадках задержують ознаки національної відрізності; часто буває, що ці одиниці, вихоплені кон'юнктурою чи модою на хвилі псевдолітературної і псевдомистицької продукції світу, для української культури не мають юридичного значення. Справа полягає в тому, що окремі таланти, які проторували собі дорогу в світ, залишились і українськими варгостями. Перед цією небезпекою затрати національного стояла німецька еміграційна література 1933-45 рр. і тільки дуже видатні одиниці з по-

між ній потрапили їх стати чужими народові, до якого згодом схотіли повернутися.

Так чи інакше питання дальнішого розвитку нашого культурного процесу на чужині є надзвичайно складне й важливе. Воно може розв'язуватись по різноманітному, може й незалежно від накресленої нами схеми. Але ми, як і раніше, хочемо тільки нагадати, що справжні джерела нашої сили на чужині це насамперед сили інтелектуальної й моральної природи і що культура, навіть у нашій добі загального упрощення, це не розкиш і дозвілля, а властива основа історичної долі суспільства.

М. Драгоманов і Америка

Побут за кордоном в'яжеться в творчості М. Драгоманова з посиленою публіцистичною працею в іноземних мовах і в іноземних осередках для сприяння боротьби українського народу за політичну свободу й зокрема для сприяння нашої культури. Крім численних публікацій у французькій, німецькій та інших мовах (записана розвідка про українську літературу, видана в Відні 1876 р., доповідь для міжнародного конгресу письменників у Парижі і стаття Федералістичний пансловізм 1878 р., стаття про „літературу однієї плебейської нації“, друкована в Мілані 1880 р.) англійською мовою М. Драгоманов оголосив 1891 р. в Лондоні, нарис про генезу царської Росії й її внутрішню політику. „Вільна Спілка“ (1884 р.) знаменна заваженнями про США, про їх демократичну і федераційну структуру. М. Драгоманов вважав „невід'ємні права людини — єдина міцна підстава всіх інших в тому числі і національних...“ З того ж часу датуються звязки Михайла Петровича з англо-американськими ученими, його пильна увага до культурного й політичного життя в Новому Світі.

Одним із наслідків американських звязків М. Драгоманова була участя його в заснуванні слов'янського відділу Бібліотеки Конгресу й нью-йоркської Публічної Бібліотеки, до якої Михайло Петрович вислав твори української літератури. В лютому 1893 року, М. Драгоманов ділиться з д-ром Т. Окунєвським вісткою про те, що його вибрано „в інтернаціональну раду для студій народного життя й словесності (фольклору) на з'їзді етнографів у Лондоні та до ради фольклорного конгресу в Чікаго, „хоч я не допущений до Записок наукового товариства ім. Шевченка...“ Передчасна смерть не дозволила Михайлі Петровичу скінчити студію про „Великі харти вольностей“, в якій багато сторінок відвідено розглядові „Декларації незалежності“ з 2 липня 1776 року, що й Драгоманов зачислив до актів зразкової демократії.

Думки М. Драгоманова, висловлені в передмові до женевської „Громади“ залишаються й по цей день актуальними: „...доти не буде супокою між людьми, доки денебудь хтонебудь буде в якійнебудь неволі.“ Визвольну війну в Америці 1776 р. вважав М. Драгоманов одним із класичних прикладів всесвітньої історії, коли йдеться про волю людей та їх спільнот — громад, країв, національностей, держав і континентів.

Світозор Драгоманов

Національне відродження піде всього успішніше при служенні народові в дусі сучасної цивілізації.

М. Драгоманов, 1873

**

Наша молодь вже вміє йти в річищі новітніх літературно-мистецьких течій, не відстаючи від них. Але чому не впереджує чи? Не відставати — на сьогодні це надто мало.

**

Справа йде не про те, щоб збегнути й засвоїти літературні течії сьогоднішньої Європи, але відкрити принципи завтрашнього дня. Лише в такий спосіб ми зможемо відстояти своє місце в сучасному мистецтві всесвіту.

В. Домонтович

КОЛОНА ПОЕТИВ

Олег Зуєвський

***

Були вони в мене, гравасті коні.
Сьогодні степом піду ледь світ:
Там, де волошки схилили сонні
Сині корони — зберігся слід.

I в них запитаю, куди звертала
Незнана пані їх бистрий біг?
Тоді залишиться від карнавала
Хоч неповторний чужинки сміх...

1948

Яр СЛАВУТИЧ

**

Течуть сторучайно дюни.
Піски суховійно дмуть.
Буруни, важкі буруни
Мою замітають путь.

Як смерчі — димучі зарви.
Як вихор — вогонь юги.
Душа, пожадавши барви,
Долає смертей круги

I, наче легка пилина,
Воркує в жаркій імлі...
Бездольна! Куди полине?
Кому перелле жалі?

Для кого розкріє мукі?..
Безмежокня. Самотність. Сум.
I, гнівно піднявши руки,
Вергає піски самум.

ВАДИМ ЛЕСИЧ

**

Прозорий день спалахкотів
І знову попеліє ніч над нами.
На лук калинових мостів
спливає трепітна нестяма.

I всі ці прості речі, що
здавались нам такі звичайні,
ростуть з оговтаніх ніщот
в химерній хмурі тайни.

Усе те саме. Тільки тінь,
що серце нам притисло накрила,
на присмерковій папороті
лягла, мов непорушна брила.

I ще колись у ромбах різьб
читатимуть навага епоху, —
— не знатимуть, що час цей вріс
у брилу з поруділім мохом.

Не вловлять зливи хвильовань,
що нас жбурляли в шторми,
— бо день — назавжди білий — вам,
і ніч незмінно — чорна.

А ми відійдем, як прийшли.
Сквозне тінь непомітна...
Лиш десь на скраечку землі
чиється погаснути вікна ...

липень, 1951.

ОЛЕКСА ВЕРЕТЕНЧЕНКО

ГОЛОС

Любити — в Письмі Святому
Написано заповіт.
Та, лихо, ніхто нікому
Не вірить, — і гине світ.

Пожалься ж над нами, Боже,
В обладу свою візьми!
А може, навіки може,
Тебе прогнівили ми?

Чи ж мало походів хрестових,
Погромів, тортур і кар,
Чи ж мало живої крові
Упало на Твій віттар?..

I голос озвався з неба:
— Не треба мені офір.
Людино, подбай про себе,
Людино — людині вір!

Леся Українка

Про поезію

...А дві мої поемки, то з'їздили
всю Польшу і всю Україну" і так
до мене вернулись — в оригіналі,
а друку так і не виділи. Смішні ті
наші видавці, що смичуть за по-
ли, — „давай щось нового” а
даси, то воно і зостаріється, те
нове, поки на світ вилізе. Колись
у нас була розмова з п. Грине-
вецьким на тему поетів і поезії
і тоді він мені доказував, що для
України ще рано на п'єтів, чи
може пізно, а доказ тому, хочби
те, що ім (поетам) нігде поді-
тись з своїми віршами, а хоч де
ї подінеться, то таки їх ніхто
не читатиме, бо тепер не час
на коштовні забавки. Я тоді зав-
язто спорилася за *raison d'être*
поезії, але тепер то може з де-
чим би і згодилася, хоч таки не
зовсім. Я таки й тепер думаю, що
коли чиїм віршам абсолютно міс-
ця не знаходиться, то хіба через
те, що вірші погані, а як вірші
добре, то від того не зопсуються,
що якийсь час полежали, коли
вже тепер на них рано. А щоб для
поезії тепер вже було запізно,
то таки тому не вірю — невже б
то наша поезія „отцвела не успівши
развесті”? Бо, по моєму, вона ще зовсім не вспіла роз-
цвисти як слід. На мою думку, то
в нас тільки тепер дехто починає
вчитись версифікації, а більшість
то і досі не признає її, а йде за
правилами: „не налагай оков на
вдохновеніє” та „аби душа щира”!

Я знаю одного поета, що склав
собі афоризм: „гарна рифма —
погибель для ідеї” і, треба сказа-

ти, він тримається вірно свого
афоризму, вже чи по волі, чи по
неволі — хто його зна. Що ж до
мене, то я тільки генієві можу
простити кепсько збудований
вірш, та й то не завжди. Українським же поетам слід би на
якийсь час заборонити писати національно-патріотичні вірші, то
може б вони скоріше версифікації вивчились, примушенні до того
лірикою та перекладами, а то
тепер вони найбільше надіються
на власну ріфму та розміри.

Може смішно читати, як я
просторікою на таку тему, але що
ж — коли моя зброя на мене
обернеться, то тим гірше для ме-
не, а я таки завжди так говорю.
Впрочім мене люди зо-
всім не за самий вірш лають, а за
те, що, я мало ідейна, чи то пак
мало тенденційна, але мені здається, що коли буде тенденцію
за волосся притягти, то всім
буде чутно, як її волос тріщатиме
нешасний. А вона як схоче, то
ї сама до мене прийде, тоді я
вже її не прожену. Та врешті, не
об мені річ. Мене ще занадто
мало лають; страшно, коли б не
розвалуватись. Тільки мама ча-
сом скритикує гостріше, а Міша
то сміши мене своїми дифи-
рамбами, певно то неправда, що
не можна бути пророком в рід-
ному краю, бо отже можна ним
бути навіть в очах рідного бра-
та...

З неопублікованого листа Лесі Українки до М. Драгоманова (Колодяжне, 3 березня 1892 року).

»Зимозелень«

Відомий поет Богдан Кравців в „Зимозелені” (Філаделфія 1951, ст. 32, со-
нети й александрини), поєднує кропіт-
ливо різблenu форму класичних жан-
рів поетики з ідеологічно-публіцистич-
ною гасловістю. Нахил до стилізації
фолклорного ритму (вбраного в рамки
сонетів і александрин), що мав би бути
засобом до зв'язку з органічно-україн-
ською традицією лірики, відомий ще в
ранніх творах Б. Кравціва, зазнає в „Зимозелені” деякого поглиблення, проте
не набирає виразної безпосередності. Мова Кравцева, повз всі ознаки бездо-
ганності, зраджує глухоту кабінетних
розшуків і романтичної штучності, ця
вперта-муравлинна робота над збагаченням лексики не дає враження май-
стерного ювелірного висякання, („дар
живого слова”), а радше музеально-ме-
ханічного нанизування.

Образність Кравцева, місцями доволі
свіжка („із горстки слів, окрітих воєн-
згаром”; „усотаний у тварі і баговиння
мізерних слів” і т. ін.) здебільшого впадає
в банал проторених засобів, сягаючи
іноді аж в мертву нині, з поетич-
ного боку добу „Молодої Музи”. Ли-
бо вже було б майстрові — поет-
ті в 50-их рр. писати: „мов солодким
трунком налітесь серце”; вийду в по-

ле радісний”; „шішеничним золотом по-
ля горілі”; „мов мева тривожно думка
б'ється”; „пісне, пташко сизопера”; „бори
вберуться в білу паморозь”; „в життя
що перемогу нам сурміло і рвалося у
бій, мов буйний вершник”; „любов вела
на буйний бій”, „як птахи в далечіні”;
„незнаний, осяйний заобрійний ген світ”;
„майнули дні” і т. ін.

Ще звичніша поетова тематика. Тут
не відкриємо глибинні скорботи ро-
мантичних поетів-емігрантів ні їх су-
вороого патосу самотнього вигнання чи
страждання за рідний край, піднесений
як у Данте, Міцкевича чи Леопарді на
верхів'я вселюдських ідеалів. Еміграція
для Кравцева це радше привід до
слегійності, до тихого, особистого смут-
ку за втраченою ідилією („далекий світ
любистку й розмай-зілля”, де „добра
ворожия казала нам, що будемо ба-
гаті”...). Едина річ, яка несподівано ви-
різняється, може через посилення дій-
сно глибинним моттом В. Свідзінського,
як мистецьке прозріння, це — „Душа”.
Цей сонет по виправлених деяких відчуж-
жуючих рядків, міг би бути антологіч-
ним. Пересічно ж тематично- проблемна
скаля не переходить меж збуденілої
втврости й типової узагальненості.

A. Г-ко

»ДОБА

Один із визначних поетів Англії
В. Г. Оден дав спробу синтетичної пое-
ми, що мала б охопити суттєві риси
дobi й її людини. Після Еліотової „Пустельної землі” Оденова „Доба жаху” це
друга грандіозна спроба опоетизувати
наш „класичний вік війн і революції”.
Форма „барокової пастишої поеми” як
назвав її автор різноманітна: від класич-
ної строфічності до верлібру, від драматичного відступу (хори) до гімнів і
елегій. Тема: самота кожного з нас.

Стиль Одена багатий і пишно-колірний, проте завжди бездоганно поетичний. Безперечно, це одна з найвидатніших появ світової поезії після війни. Філософія самопізнання — ключ до поеми. В ній находити поет відповідь на питання, „куди нам іти, самотнім у світі, живим, однаке мертвим душою.”

На тепер, у нас головне діло, головне завдання писателя: порушення тогого, що збуджує в голові читача думку.

Іван Франко до М. Павлика (1879)

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

★ 1917 + 1947

Весняне тріо

з НЕДРУКОВАНИХ ПОЕЗІЙ

I

Дрімає місто ранком п'яне.
Хтось кинув пісню в сине небо.
Весна палить свічки каштанів,
Свічки каштанів курять медом.

Свічки каштанів спалахнули
І кличуть в даль блакитним зовом.
Цвіте бузок в туманах вулиць
І вежі моляться шовково.

II

Ріка закована в граніти,
В задумі чорні та глибокі
Пливі в безмежну бурю квітів,
Де ранніх хмар шумлять потоки,

Де повінню блакитний вітер
Хвилює ніжну зелень квітів.
Там день стрункий, золотовітний,
Мов перша молодість розквітне.

III

Де над лісами сивий гомін
Гуляє з вітром терпко й різко,
Де в хижі хащі невідомі
Ідуть соромливі берізки,

Де над розлогими полями,
Мов сторожка — дуби оружні, —
Там — спраглим серцем і устами
Я вип'ю молодість і мужність.

Прага, 1945.

О. Стефанович

Олекса Стефанович (перебуває тепер в Біффало, США) розпочав свій творчий шлях ще в 20-их рр. Відомий як поет глибокого, внутрішнього горіння й відповідальноті за відважене слово (збірки „Стефанос”, „Вірші” й ін.). Приніс із рідної Волині відданість минулому: письменство українського середньовіччя, дружинницький епос і літописи-дже-рела його стилю. О. Стефанович-візіонер. Зв'язок із древньою старовиною й увага до нашої доби війн і революцій надали його творчості чорно-пурпурних барв зловісності, „кінець світнього”. Трагічні події нашої історії находити у Стефановича, часто вперше в нашій поезії, свій образ, що вражає скупистю засобів, укритим, похмурим, патосом.

Ось уривок його вірша „1941-44”:

Уся у хлібі вона,
Прокльоном для неї хліб сей,
Страшних судів сторона,
Рівніна Апокаліпса.
Година книг розкриття.
Розкритою книга життя,
Розкрита книга життя
Кріаво-чорно розкрита...

Відчуття української природи й краєвиду, що займають в поезії Стефановича таке важливе місце, велика культура слова, глибокий зміст — все це ставить О. Стефановича в ряд поетів епохи, про-віщих співців її суворості.

„Horizons” Ukrainian Monthly Review of Literature and Arts. July-August 1951. Vol. I. № 3-4.

Publisher:

Wolodymyr WOZNIAK
Address: P. O. Box 132 Cooper Station New York 3, N. Y. Subscription Price Yearly \$2.50 Semi-yearly \$1.40. Application for entry as second class matter is pending at, the Post-Office, New-York, N.Y.

„ОБРІЙ” літературно-мистецька газета, виходить щомісяця. Редактор: Юлій КОСАЧ. Головний редактор: Юрій КОСАЧ. Видавець: Володимир ВОЗНЯК. Адреса Редакції і Адміністрації:

„Horizons” P. O.

З літературної хроніки

ВСЛЮДИМИР СОСЮРА

Ім'я поета, що прогомонило в звязку з липневою кампанією „Правди” проти „Ідеологічних викривлень в літературі”, зверненої і проти О. Корнійчука, М. Рильського, В. Василевської та ін., належить відому бардові революційні епохи. Володимир Миколайович Сосюра, народився 1898 р. в Дебальцеві, на Донбасі.

...Лисиче над Дінцем, де висне
дим заводу музика у садку і потяг в сім
годин, Вас не забудь мені як рідну Трієтю Роту,
Про вас мої пісні під сивий біг
хвилин...

Чорнороб, учень содового заводу, шахтар, повстанець, червоноармієць, кореспондент фронтових газет, один з „перших хоробріх” літературного руху після революції, основник „Гарту”, автор багатьох поем, лірических віршів, романів, патріотичних закликів. Остання збірка: „Щоб сади шуміли”. Поезія Сосюри емоційно-зворушлива, патетична, має всі ознаки много-гранної ліричності, такої питоменної переходовим епохам, що кохаються радше в пісенній рефлексійності ніж в філософській глибині. Проте В. Сосюра — поет епохи і таким залишилась. Жодні цензори не перекреслять трицятилітнього доробку видатного українського майстра слова.

РОКОВИНИ СМЕРТИ Б. ЛЕПКОГО

Тому десять років, у Krakovi, помер Богдан Лепкий, поет і історичний романіст, один із грана „Молодомузівців”. Лірика

Лепкого, а передусім його історична белетристика (Трилогія про І. Мазепу, „Сотниківна”, „У крутіжі” і т. ін.) принесли авторові популярність, головно, в Західній Україні. Твори Б. Ленкого перекладались і на чужі мови. На етапах національного відродження ХХ століття автор „Батурина” й „Мотрі” був речником романтичної туги за величчю минулого й ідей консерватизму.

ТВІР ДОКІЇ ГУМЕННОЇ

„Діти Чумацького Шляху” — півдокументальний, піврепортажний роман-хроніка Докії Гуменної, як сповіщає преса, буде незабаром завершений публікацією 4-го тому. Цінителі письма Д. Гуменної на еміграції чекають із зрозумілою нетерплячістю цієї появи.

ЮРІЙ КОСАЧ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Роман Юрія Косача „12-ий етюд”, що, на тлі Шопенового твору, розповідає про військову змову проти імперського намісника Константина Павловича в Варшаві (1830 р.) підготовляється до друку одним німецьким видавництвом в Баварії. В передмові, др. Еріх Гавлтман, редактор видавництва, пише: „В цьому оліскучому новелістові і драматургові одного дня відкриваємо війнятково талановитого майстра, що може рівнятися із своїми кращими сучасниками в Західній Європі. Роман „12-ий етюд” написаний з демонічною жагою, він є відразливо прекрасний, наскічений тією пекельною атмосферичною, що нам вже здана з новелі „Ноктурн бемоль”... Дарма, що роман убраний в історичний костюм, актуальність прозирає через кожну його сторінку й таємнича слов'янська душа примушує нас задумуватись... Янгол і диявол диктували разом цю несамовиту повість...”

»Хожденіє« з відкритими очима

(Закінчення з стор. 1)

національні фахи, як хемія, медицина, техніка і т. ін., то власне для українських гуманістів, а зокрема для істориків, літературознавців, лінгвістів, етнологів, культурознавців, істориків мистецтва і багатьох інших, американсько-канадський терен дає невичерпні скарби для „теренового” досліду.

Не так давно дозволилося підписаному бути в „Новій Україні” під Нью-Йорком. Чи багато з нас знає про вулиці Шевченка, Франка, Богдана, Лисенка і т. ін. у цій місцевості? Чи багато з істориків української літератури бачили панегірик на пошану Інокентія Гізеля „Піраміс албо столп” виданий у Києві 1685 р., що зберігається таки в „Новій Україні”? Хто з них зацікавився „Синами землі” І. Кирика, творчістю А. Л. Говде, перекладами Ф. Л. Лайфсея, чи врешті поетичною і літературно-критичною працею М. Лазечка-Гаас? Небагато українських етнографів бачили „Припівдні” Плав'юка, небагато працює над розвитком українського будівництва, зокрема церковного, на американському суходолі.

В Вінніпегу є понад 50 рукописів і стародруків, половина з них приступна для наукового опрацювання, бо міститься в бібліотеці „Осередку Української Культури й Освіти” і т. д. і т. д. Чи українські мовознавці, крім а пріорі нетативного становища до „жаргону Давніві” не знайшли нічого більш цікавого в мові американських українців? А хто ж і коли дасть описи українсько-американських діялків на тлі мовного скрещування й тих усіх тонких соціальних міжсередовищ взаємин, що лежать в його основі? Чи треба чекати, щоб колись ВУАН із Києва гравла спеціальну експедицію для прослідження цих справ? І знову: чи не буде цікаве для історика українського життя в діліспорі прослідити генезу й розвиток українських колоній на американсько-канадському терені, або епопею Агапія Гончаренка, дати монографію про Петра Полетику? Насправді, це все проблеми, що не під силу одиницям, а вимагають збірного, зорганізованого й

свідомого наукового зусилля, щоб їх зоб'єктивізувати.

Те саме з мистецтвом, а, зокрема, з літературою. Багатою тематика — життя українських піонерів, асиміляційні (а то й дисиміляційні) процеси, проблема молодої генерації, місто й фарма, український вклад в матеріальну й духову культуру Нового Світу, зв'язки з рідним краєм... Як сказано, багатою тематика й для письменника й для моляря, скульптора й для кожного, хто служить граціям і музам, після 8-годинного служіння в „шапі”, „ліфті”, чи „французькому шпиталі”...

**

На великий плюс деяким із інтелектуалів і деяким небагатьом із наших мистецтв треба записати те, що вони вже заважили проблематику й почали цікавитися „тереном”, на який кинула їх доля. Та це все мало. Треба посилити практику й знайти цікавим те, що на перший погляд здавалося б не цікаве й не варте уваги.

МИКОЛА ЩЕРБАК

Зустріч

(з циклу „Київ”)

Чомуся хотів би я тебе зустріти,
Я буде сходити сонце в небесах.
Тоді ронитимуть прозорі віти
Росу, як слози на моїх очах...

Я зупинюсь на тихім прибережному
Дніпра старого — й стану молодим!
Заглибу погляд у твоїм безмежожі —
І все зрине і попліве, як дим...

Софія... Лавра... Золоті дзвінниці...
І Володимир із хрестом в руках...
Привіт тобі! привіт тобі, Столице
Моє Народу, славного в віках!..

Перехрищуся, підігну коліно
І чолом тобі, мій Києве, віддам!
А потім підіймуся і повільно
Ввійду, як входять у величний храм!

Чому відстаємо?

Наш перший і великий „европейст” 19-го століття, Пантелеймон Куліш, писав у листі до Юзефовича, 1861 р.: „Я хотів би написати таку річ, яка нічого не втратила б, якщо б її перекласти на мову Бокаччо, Серантеса, Гете або Маколея...” Тута за виходом української література в широкий світ така ж питомна всім видатним її представникам як і змаг до „перетворення української літератури з „регіональної” у світову” (В. Домонтович). Але, якими черепашиними кроками поступає цей подвійний процес ставання нашої літератури! Яким млявим ще видається цей світовий контрапункт до нашої основної літературної мелодії!..

Чи звернено у нас увагу на те, що в реєстрі міжнародного обміну літературними творами наше письменство займає останнє місце (або зовсім ніякого, особливо за останнє п'ятиліття)? Проблема перекладництва творів українських письменників, звичайно, не розв'язується виданням цих творів коштом наших же суспільних установ, чи навіть (як це буває у нас) коштом... самих авторів. Видання творів Лесі Українки чи І. Франка англійською мовою, заходом земляків, річ, — безперечно похвальна. Але ще похвальнішим для такого почину був би відгук на нього саме в тому середовищі, для якого ці твори призначенні. Тимчасом, в більшості випадків, такі переклади з нашої „власної пильності” сливє не зустрічають відповідної оцінки

тературі, не тільки як кон'юнктурні ефемериди, але й як мистецькі величини? Чому фінський егзилльний письменник Міка Валтари став світово відомим історичним романістом? Чому спомини Ф. Степуна ввійшли й у німецьку сучасну літературу як її вартість? Чому А. Кестлер, В. Серж, С. Морбес власне, теж емігранти, здобули світовий ринок своїми творами?

„Недостача літературних і політичних зв'язків”, „наше важке становище” й т. п. мало допомагає виправданню нашого відставання. Справа проста: теоретично, твори нашої літератури, які в ідеї, в темі, в проблематиці мають бачебо всі вигляди на вихід у широкий світ, диксваліфікують самі себе низьким рівнем. Ми, просто, не доростаємо. З досвіду знаємо, що навіть за виключно об'єктивних умовин при змаганні різнонаціональних письменників, наші твори не можуть пройти із за їх недостатнього художнього і культурного рівня. Вина перекладачів? Ні, вина авторів. Справа перекладу — не наша справа. Якщо твір вартий, його найдуть із нашої допомоги. Суспільному, мистецькому, чи просто комерційному успіху твору не перешкодять його мовні рами. Засікані кола самі розв'яжуть це питання. Але що ж порядять вони на примітивізм культури, ідейну обмеженість, дешеву публіцістичність, вузькість проблем, провінціалізм стилю? Ось, напр., прихильники безперечно важкого таланту В. Винниченка, безпосередньо перед його смертю, домагалися (очевидно, не освідомлені як слід

навіть щодо модусу в цій справі), щоб еміграційне суспільство „пропонувало цього автора до нагороди Нобеля”... Свята простота. Навіть такий видатний у нас автор як Винниченко, з усім своїм доробком, на жаль, блідне на тлі нобелівських лауреатів типу С. Луїса, Б. Шовава, В. Фолкнера, А. Жіда. Невиправдані претенсії й інших, обдарованих щеміншими даними. Ми можемо пишатись, що деякі наші письменники „геніяльні”, що вони „перекликаються, а то й випереджують багатьох світових”, врешті „лхе, що якісні там Гемінгвеї чи Клоделі”, але все це не рятує становища. Наши новелі, наші романі, наші п'єси є, поки що в переважаючій більшості, як писав В. Бер, „регіоналістичними зразками недосконалого письма” й як такі ніколи не виб'ються поза кола звичного до них читача. Чому, напр. ессеї Ю. Шереха (про новий театр, про деякі фільми тощо) дозволили авторові посісти рівноправне місце серед зах. європейських есейістів, з'явившись у чужих мовах та ще й викликали широкий відзвік? Чому новелі М. Коцюбинського, Ю. Яновського, В. Домонтовича і деякіх інших наших новелістів з трудом, але все ж пробили собі дорогу в світ? А тому, що поминаючи всі їх інші якості, вони були досконало написані. Художній рівень це все ж головний ключ до дверей у світ. Нашим письменникам, „жаждивим перекладу”, треба це нарешті освідомити.

Надія Корибут

Заячий пастух

(фрагмент)

Повернулися вони в свої Дешевці пізнього темного вечора, в хатах уже не світилось, скрізь тихо, спокійно, ніде не гавкне собака, навіть не зашелестять на деревах листя. Розійшлися хлопці по хатах, манені думками про постіль і сон.

На Василькове стукотіння вийшла тітка Хівра в довгій білій сорочці, простоволоса, вона заступила тілом двері й не пускаючи хлопця до сіней, уділиво запитала:

— А, це наш волоцюга. Де ж ти шлявся?

Ходив до річки, — вбачаючи неприємність, відповів Василько.

— А чого ж повернувся? Може, хлібни не вистачило? Може ще одну дати? Ну, заходь, я вже тобі приготовила, — із злістю. мовила вона й розчинила навстіж двері.

У хаті вже лямпа горіла. Микола сидів на краю полу й з яхідством розмахував кінцем налигача. Василько зрозумів, що тут збираються його бити, бістро пробіг очима по хаті, шукав, чим би йому рятуватись. Але нічого такого, що б його захистило, знайти не міг, він тепер один проти двох, безсилій. Зайшов за стіл і сів.

— Може б ви, панич, борщик їли? — уявившись у боки, з удаваною улесливістю підступила до Василька тітка. — Може вам яєшеньку спражити? Хай дурна жінка сама день-у-день б'ється, як риба об лід, і хлопця біля себе мордує. А Василько хай їхне добро з комори краде, та з товаришами поїдає...

— Я свое беру! — гостро відзвався Василько.

— Сво-ое? — здивовано пропівала тітка Хівра. — Тут тво-го тільки й залишилось, що налигач. То я тобі віддам його. Я зараз віддам...

Микола прожогом підскочив до матері, вона вихопила з його рук вір'овку і Василько від першого ж удару на ногах не ѿстояв, упав на долівку, скулився. На його тіло сипались удар за ударом, пекла огнем, рвали щіку, він повзував, як переїханий колесом кіт, і захлинувся криком. Жінка все шаленіла, і невідомо, чи вгамувалася б раніше, ніж

хлопця не перетворила б на вимолочений сніп, та зненацька кінець налигача зачепив лямпу, брякнуло скло, хата поринула в провалля темряви.

Ой Господи, — злякано зойкнула тітка Хівра. — Чим же світити будемо...

Тим часом Василько скористався з заміщення, випорснув з-під тітчиних ніг, порачував під піл, вкублившись в якесь ганчір'я й принишкнув. Він боявся, що його шукатимуть і битимуть знову.

Але тітка навіномаки полізла на піч, за нею й Микола, щось там поміж себе шепотіли, аж доки й поснули.

Василькові не спалось. Лежав на череві, уткнувшись лицем у подерту ряддину, що тхнула мишами, і здушуючи в собі схлипування, тихо плакав. Палала спина, кололо в боках, не міг навіть рухнутись, але не менших болів почував і в серці від смутних думок.

Про автора

Письменник, що міг би бути терпким реалістом, пройшовши таке хвилююче й багате життя, вміючи дивитись на людей і спостерігати в них те, що не всі вміють бачити, дедалі все більше переходить до казкового, поготів іреально-го світу. Дарма, що сповидно цей світ здіймий, (як у „Мерехтливих зорях”, оповіданні з шахтарського побуту), проте це — світ лагідної, але зачарованої душі мистця. „Ще одно кохання”, ще майже побутова, хоч уже позбавлена будькою теренової і часової конкретності, річ про непомітних людей. „Заячий пастух” — навіяні спогадами дитинства в духмяному степовому Донбасі, ніби бувальщина, ніби — хроніка, але врешті врешті — казка про зачарованого Василька.

В. Гайдарівський — в минулому шахтар, мандрівник по широких шляхах нашої батьківщини. Його краєвиди, його клімат — степова, індустриальна Україна, далекій Каспій, гордовитий Дагестан, Махачкала, Надволжя. Карби літ залишили вантаж матеріалу, глибоко передуманого й пережитого. З цього матеріалу виросла б могутня епопея. Може вона колись і буде. В Гайдарівському маємо, вдумливого, глибоко-людянного мистця, вишколеного на кращих зразках гуманістичної літератури. Прийде час і його відкриють.

— Що ж робити далі? — запи- тував він себе. На світі так багато людей і нема нікому діла до хлопця, що залишився круглим сиротою. Нікуди йому дітись, єдине залишається — тікати, куди очі бачать. Доведеться знайти старців, сліпих або калік, пристати до них у поводирі, ходити з ними попід віконням і просити ім'ям Божим кусок хліба. Ще як мати була жива, то нераз виноси Василько старцям подаяння й дивувався, як ті хлопці-поводирі не страхаються водити калік з роз'ятреними обличчями, з відгнилими носами, з глибокими ямами замість очей.

— Біда до всього спонукає, — думав тепер про тих поводирів Василько. — Теж, мабуть, сироти, або від зліднів...

Залишатись тут і далі з тіткою Хівею та Миколою він не міг. Мусить кинути їх, утікти, щоб за ним завіяло й слід. Але куди? У поводирі таки не піде. У наймі ще малий. Ех, чому не дав Бог людині крил? Побідкався б якось поки відлітали б шпаки, а тоді разом з ними полетів би в теплі краї, але за море, хай тут сама хазяйнє тітка, хай користається сирітською землею. Василькові нічого не треба. Він у теплих краях оглянув би все, що воно і як, розпізнав би докладно дорогу туди, а потім знову б повернувся і скликав усіх таких, що злидають та бідують, і сказав би їм:

— Кидайте, люди добрі, свої скособочені хати, злазьте з нетоплених печей, беріть старців і калік, не волочіться сироти попід чужими вікнами, а йдіть за мною. Поведу я вас туди, де нема голоду, де не буває холоду, там забудете, що таке лихо, біда і нещастя, і настане для вас свято на все життя.

Та крил у Василька нема, а є ноги і ті ще молоді й побиті налигачем, і здається, що по них лазять гарячі, мов жарини, хрущи.

Але думка про теплі краї його вже не покидала, приваблива далечін манила до себе своїм спокоєм, достатками, соняшною радістю, усім тим, чого йому бажало, і чого й він бажав іншим.

— Що ж з того, що крил нема, визрівало в його збудженій голові рішення. — Значить, треба

йти пішки. Йтиму тиждень, йтиму рік, а колись таки діду. Добре, щоб удвох, може й Фед'ко погодиться. Він же сам казав, що хоче туди дістатись. І Лиска взяли б з собою. Гуртом веселіше. А як Фед'ко не зважиться, то й сам подамся. Мені все одно...

I Василько уявив себе мандрівником, з торбиною за плечима, у руках ковінька, і прямує він на півден-сонця, дорога перед ним рівна-рівна, а обабіч переливаються хліба, а в повітрі бренять пташині над водою тихою спів голосної сопілки, і Фед'ко помітив, що не тільки він милувався грою, а піднялася з дна річки риба, повернувся знову до цього берега вуж, повілазили з води охаті жаби, посідали на самих вершечках рослин дрібні пташки-очеретянки, позліталися з стелу жайворонки, навіть кілька шулік та кобців шугали над хлопцями. Усе слухало музику, а Василько перебирає пальцями на сопілці і грав такої пісні, яка складалася сама собою, з одних його почуттів.

ВАСИЛЬ ГАЙДАРІВСЬКИЙ

I. Борщак про 1941-45 pp.

Паризька Асоціація студій і політичної міжнародної інформації присвячує свій черговий бюллетень нарисові нашого земляка Ілька Борщака „III-й Райх і Україна“. Видавництво підкреслює авторитетність I. Борщака в проблемах українсько-німецьких відносин в минулому та відзначає його доробок у французькій мові: студії про Наполеона й Україну (1922), „Український національний рух у 19 ст.“ (1930), „Англо-українські взаємини в минулому“ (1931), „Україна в літературі західної Європи“ (1935), „Україна на мировій конференції“ (1938), „Історична легенда України“ (1949) та ін.

Чергова праця I. Борщака, як одна з перших, спертих на документальних студіях спроб огляду українсько-німецьких відносин в часі 2-ої світової війни, при всій її сконденсованості й дискусійності, буде причином для майбутнього історіографа I. Борщак з питоменным йому, як істориков-есясістові, хистом, вімі надати гадано сухим документальним даним гостроти й вимовності. Поточна публікація — це одна лише ланка в неслабнучій діяльності I. Борщака, як історика й публіциста. В галузях бібліографії, українознавства, критики — його студії й нариси, оголошені переважно французькою мовою (як і числа редакованої ним „України“) становлять помітне надбання.

Історик, митець, патріот

Істине історія мертві й історія жива. З першої залишаються незлічені томи, „причинки до причин-ків“, запах архівного пилу й дух кропіткого нанизування історичних дат, фактів, описів. А ось — історія жива: це непокірний дух Якова Бургардта, чи Жака Банвілля, коли не сягнути ще далі — до Вольтера

й автора „Історії Русів“ або не загадати Токвіля, Мішле, Сен-Бонса чи Липинського. Мить прояснення й близнакова синтеза осяює мертві поля минувшини, підводить з домовин королів і полководців, з'ясовує сучасному

поетами. Історіографічні твори проф. О. Оглоблина могли б легко стати найцікавішими історичними романами. Історик як „слідчий“ тут — рівночасно соціопсихолог і аналітик історичних особистостей. О. Оглоблин розкриває з виключно літературним талантом клімат доби. Його історичні монографії, чи про Опанаса Лобисевича, чи про „Людей старої України“ (18 ст.), чи на-віть такої, здавалося б стислої тематики як „Історія металургії на Правобережній Україні“ або „Кріпацька фабрика на Україні“ й т. ін. віддихають гарячим ритмом епохи, живого людського почуття, трагедійності доби, що пульсує між сухими хронологічними датами й статистичними цифрами. В сміlostі ставлення гіпотез діє інтуїція історика-мистця, така близька до сміlostі історичного белетристів. Але те, що в літературі забезпечується правом „вільності поетичної“, в історії регулюється правдою істо-

ричного джерела. Її оживлення, її осучаснення, її окрилення — дар, питомений, звичайно, не всім „слідчим і протоколістам“. О. Оглоблин один із небагатьох наших істориків, що посідає цей дар.

„Жива історія“ України, завдяки О. Оглоблінові збогатилася безліччю цінних відкритий і дослідів. Доба новгородського гуртка патріотів 1780-90 рр., і взагалі ціла доба половини XVIII ст., постать Петра Іваненка (Петрика), з правди його листування, постать Івана Мазепи, Богдана Хмельницького, Григорія Полетики, Василя Капніста, К. Розумовського, М. Горленка і богатою інших, супільно-економічна проблематика України, врешті історія зв'язків України з Заходом, зокрема з Америкою (див. розвідка — „Американська революція і її вплив на український визвольний рух кінця 18 ст.“) все це доробок виключно сумлінної ентузіастичної праці історика-патріота, історика-мистця.

Ю. Лободовський

і його „Історія української літератури”

В Еспанії живе визначний польський поет Юзеф Лободовський, відомий цінитель і знавець української культури. Західна Україна ще в 30-их роках знала бездоганні переклади Юзефа Лободовського творів українських поетів. Виготовлена Лободовським антологія української поезії в його ж переспівах обіймає найкращі зразки нашої поезії включно з „Словом о полку Ігоря” Грибоедовим творчості Тараса Шевченка польській мовній спільноті займався Юзеф Лободовський з особливим запалом і пієтизмом. Як пише нам, вітаючи появлі „Обріїв”, наш польський приятель: „Мені пощастило реконструувати мій переклад „Лісової пісні”, Лесі Українки зладжений ще в 1938 р., але загинув в воєнній хуртовині. В томі моїх поезій з воєнного й післявоєнного періоду, що незабаром вийдуть, багато лірики, спертої на українській тематиці.”

Поет і публіцист, Юзеф Лободовський пише й в еспанській мові. Його етюд про слов'янську літературу (враз із цінним нарисом про українське сучасне письменство) був опублікований в Мадриді в 1947 р. Об'єктивна студія польського автора про українську літературу, зладжена з хистом критика й дослідника, зазнала прихильного відгуку як в іноземних та і в українських колах.

Тепер Ю. Лободовський працює над обширною „Історією

Лист із Мадриду

Еспанська журналістка і письменниця з привітом для „Обріїв” передсилає цього листа.

Мадрид 1951

Літературний осередок Мадриду — каварня Хіхон признала першу нагороду письменникові Евсебіо Гарсія Люенго за повість з акторського життя. Повість своїм пессимістичним кліматом, гіркотою душі герой, атмосферою заздрощів, амбіціонерства й коварства приходить до смаку й літераторам і читачам. Ще більш пессимістичний інший роман того ж лавреата, що вимовно звється: „Я не знаю”. Даріо Фернандес Флорес пише в тому ж дусі повість „Льюля—похмуре дзеркало”, історію зовсім пересічної жінки й її доволі банальні пригоди. Реалізм? Натуралізм? А може тільки потвердження погляду філософа Унамуно, що „єспанська думка цікавиться дійсною людиною, з крові й кості”. Проте згадані автори авангарду сягають глибше: через реалістичне зображення банальної людської долі вони шукають відповіді: навіщо ж це життя? Якщо прозаїк вистергається висновків, обмежуючись тільки до контемплативного малюнку людської комедії або до іронічного погляду на людей прижмуреним оком, драматург Антоніо Буero Валехо,

лавреат премії імені Лопе де Вега, ставить свою тезу. В п'єсах дуже інтересної фактури („Історія однієї сходової клітки” й „В палаючій тіні”) він, малюючи життя простих людей, їх щоденні, нехитрі періпетії, їхні пориви, страждання й їхню хижакську натуру, все ж не стає пессимістом. Майстерні п'єси Буero Валехо спрайді могутній гімн на честь неподolanої людини. Дарма, що довкруги руїнницька гіркота, дарма, що все життя — ланцюг ілюзій, дарма, що верховодить брутальність, меркантилізм, облуда, дарма, що людина, гадано, приречена на животіння в вічній тузі й безплідній боротьбі — один промінчик і ми віримо з автором: ні! Ідею „не-рэзигнації” репрезентує в „Палаючій тіні” Ігнасіо, хірург — науковець. Його допитливий дух, його вірність вічним гаслам гуманізму — це надія, що дає силу. Переборенням резигнаційних настроїв інтелектуальної еліти Еспанії, поряд із Буero Валехо і декількома молодими, яскравими і сильними реалістами, служить творчість деяких письменників старого покоління. Мемуари Піо Барохи як і остання книга Хосе Ортеги і Гассета про Веласкеза й Гойя, двох світочів єспанського малярства сугgerують оптимізм поуз хмурий патос і пристрасну зосередженість, що завжди характерні для єспанської творчості.

М. Альфара де Хіль Гравальос

української літератури”, що обізнайомить світ єспанської цивілізації з нашим письменницьким доробком на протязі сторіччів.

500 років англійської книги

(з щоденника)

13 липня 1951. Лондон. Нарешті погода: ні дощу, ні мряки — сонце. Ми з дружиною маємо вільний день. О 10-тій ранку, після кави, ідемо підземкою до Суткенсінгтон, а там пішки до Вікторія-Альберт музею — один з найбільших та найбагатших музеїв Лондону.

В зв'язку з фестивальним роком, там тепер виставка книжок — „500 років англійської літератури”. Заходимо, як до храму. Зая не велика, оздоблена в стилі модерного мистецтва. Підлога встелена м'якими килимами. Відвідувачі, якщо й розмовляють, то пошепки. Урочиста тиша.

На полицях спеціальних шаф виставлені експонати — справжній унікум. Ось перша книжка надрукована в Англії славнозвісним Сакстоном — „Історія Трої” 1478 рік! Це великий том на грубому, вже пожовклому папері з чітко витисненим шрифтом. Чотирисота сімдесят п'ять років зберігається цей екземпляр!

Далі йдуть перші видання і багато манускриптів всесвітньо відомих творів. — „Кентерберійські оповідання” Чосера 1478 року, поезія Джона Повера 1483 року, Джона Скельтона 1545 року, Едмунд Воллер 1645, „Лукаста” Річарда Ловеласа 1649. Перші видання творів Джона Мильтона 1644 року, Марвеля 1681 року, Джона Драйдена 1681 року, Джона Свіфта 1633 року, тут же виставлене і перше видання „Подорожні Гулівера”. Перше видання творів Вільяма Шекспіра: „Сонети” 1609 року, „Гамлет” — 1603, „Річард ІІ” — 1597 та „Комедії, історичні хроніки й трагедії” — 1623 року. Далі йдуть: Олександр

рів, мистецтво зовнішнього оформлення книжки, прогрес друкарського мистецтва та дитина, як автор.

Одже, починаючи з першої книжки, що була надрукована в Англії і кінчаючи найновішими виданнями цього року — всі кращі книжки, майже за п'ять сот років, показані тут у такому вигляді, у якому вони вперше потрапили до рук читача.

Перекладної літератури немає, тільки оригінали англійських класиків.

Каталог виставки починається словами Джона Мильтона: „Книжки не є абсолютно мертвими речами, вони мають у собі потенцію життя бути активними, як і той дух, нащадком якого вони є”.

Я прочитав цю незаперечну істину, сів на м'яке крісло, заплюшив очі і уявив собі: Ось двері шаф відчиняються і на залю виходять всі автори від Чосера та Томаса Мора починаючи. З'являється Бернард Шоу, він ліктами пробивається крізь натовп, стає посередині і відкриває дискусію.

Першим промовляє Томас Мор — виголошує реферат на тему: „Утопія і дійсність суспільства без приватної власності”.

Після цього вилазить на стіл сам Чосер і робить огляд есесвітньої поезії від Гомера починаючи. Далі Шекспір критикує драму.

А на кінець дискусія: „Доба атомової бомби — прогрес чи нещастя для людства?”...

Виставка робить надзвичайне враження.

Олекса Еоролай

Федеріко Гарсія Льорка РОМАНЦА

Півнів гребені мов зорі, ті, що багром над прибоєм, в росу сходить з верховини Соледад, краса Монтойа. Міддю взяте юне тіло, пахне кінсьми й воловою, пахне димом від багаття, тіло Соледад Монтойа.

— Соледад, кого шукаєш, над бескедом із зорею?

— Зір, шукаючи, не згорнеш, друже, в тканю кирею.

— Соледад, до лукоморря, кінь шалений рветься гнівно, поки хвиля, поки море не закріє гриву рвійну.

— Не кажи мені про море, знаю кращі я околи, де левади неозорі, де оливний сад шовковий.

— Соледад, яке ж це горе, привело тебе в чужину? чом не сушать вихровій, сльози, мов гірку цитрину, сльози смутку і надії.

— Ні, не плаче вже причинна, дім — пустеля, як і серце, і коса, що вбрана крином, на шипшиних лезах рветься. Тонкопрідива не витчути ткали хижої любові, раз цвила вогненним маком у полишеній алькові.

— Соледад, із ластівками вмийся ранньою водою, гарту серця, вгасиши пломінь, Соледад, краса Монтойа.

**

Б'ється хвиля під бескетом, там де вирви, там де чорні, крові китяги, мов мальви, яспісовий місяць ронить. Плеще хвиля у проваллі, зорі сходять над прибоєм, та нема і вже не буде, Соледад, краси Монтойа.

переклав Ю. Косач

Федеріко Гарсія Льорка, (1889-1936) найвизначніший поет сучасної Еспанії. Його твори: „Донна Розіта”, „Ерма”, „Романсеро хітано”, „Криваве весілля”, „Дім Бернарди Альби” й т. ін. виявили мистецтва великої сили, тісно пов'язаного з народною творчістю й традицією єспанської літератури.

ДРАМА ПРО ЕМЕРІТА УЛІССА

Одиссея як трагедійний матеріал служила вже багатьом. Ця мандрівна тема йде через віки аж у наші дні: молодий німецький драматург Фрідріх Кольгазе пише трагедію „Ніч в Ітаці” про повернення Улісса на рідну землю. Це психоаналітична п'єса з трьома дієвими особами — Одиссеєм, Пенелопою й Антіноєм. Завдяки прозорій символіці античний мотив проростає в актуальність, зокрема в очах німецького глядача.

ЧИ НОВИЙ КОНРАД?

Хто ж такий цей захоплюючий письменник, що так затаює свою біографію? Още від двох десятиліть, час від часу, з'являються на світовому ринку книг романи й новели загадкового автора, що його одні вважають кол. офіцером німецького пілзодного флоту, другі балтійським емігрантом, треті — відомим англійським письменником, скованим за псевдонімом „Скарб СІЕРРИ МАДРЕ” чергозий його роман про боротьбу за мексиканську нафту знов чаре читача віталістичного енергією автора, романтика на шляхах світу, замілуваного в вольових характерах, в показі межевих ситуацій. „Що вам по мені” — відповідає з іронією загадковий Травен; „людина це ніщо, найважливіше — це твір.”

Лист із Риму

Відомий автор „Жінки з Риму” Альберто Моравіа не вірить у майбутнє театру. Це жанр, що перестав відігравати роль супільного збудника. Репертуар римських театрів „дель Сатірі”, „дelle Арте” і низки інших, включаючи навіть студію експерименталіста-режисера Кастелляні, слугує заколисуванню глядача, розважанню його безпроблемною п’есою в театрі. Нічого не діється, що б зворушувало, обурювало, викликало дискусію.

Кріза пояснюються недостачею талановитих драматургів і режисерів. П’еси авторів попередньої генерації — Фогаццаро, д’Анунціо, Піранделло вже постарілися. П’еси сучасних драматургів як Уго Бетті або Бакчеллі оминають центральні проблеми, займаються неістотним дріб’язком; це — нескладні мелодрами або ситуаційні комедійки. Єдиним жанром драматургії, що виявляє деяке оживлення це „комедія дель арте” в новій шаті. Цей „театр діалеттале” — регіональний, багатий локальним кольором, веселий, дотепний, злободневний. Майстрам його Едуардо ді Філіппо, що його „Неаполітанський мільйонер” користується весь час величезним успіхом.

Не дивно, що видатніші драматурги переходят до кіносценаріїв. Моравіа готове для Росселіні фільм „Європа 1951”, в якій хоче

ЧУЖИНЦІ ФРАНЦУЗЬКИМИ ПИСЬМЕННИКАМИ

Емігрант з Угорщини, Беля Юст, що пише від недавна французькою мовою, викликає подив критики, що називає його спадкоємцем Бернаноса. Його роман „Осяяні ворота” й „На порозі пекла” нагадують справді своєю пристрасною атмосферою твір „Під сонцем сатани” католицького письменника Франції. Консервативне середовище Будапешту, угорські шукальники правди, святі й іконоборці сучасності, все це находить в повістях Б. Юста несамовитий вислів. Заразом це документ доби.

Першу нагороду для чужинців, пишучих французькою мовою здобула Еміне Пакра зан, іранка. Її повість „Прінц без історії” це — духовний кілім східної поеми про сади, вулиці, магію, свята, рози й казки мелянхолійної Персії. Ця книга, писана в кліматі „Тисячі й однієї ночі” й поезії Фірдоусі, прецікава сиптеза незатраченого національного живла й західно-европейської літературної культури.

СОФІЯ КОССАК-ЩУЦЬКА ПО АНГЛІЙСЬКИ

Відома україножерна польська письменниця, що була так вражена „новою гайдамачиною” — революцією 1917 року на Україні, де була поміщицею, (її відомий роман „Пожежа”), на еміграції перейшла до історичної, стисло — середньовічної тематики. Її твір про хрестоносців визначається фанатичною нетерпимістю, але й поважним історичним знанням. Останній її твір в англійській версії „Договор”, хоч художньо слабший від попередніх („стилістично невдалий” — констатує критика), має значення для католицького письменства світу. Це філософсько-історичний роман на біблійну тему з часів Авраама.

РОЗРАХУНКИ З СУЧASNІКАМИ

Колишній лавреат Нобля, 80-тилітній Іван Бунін, видав англійською мовою свої „Спомини”. Співець безповоротно минулого дворянської Росії, останній представник „Срібного віку” російської літератури, великий майстер слова, розраховується в свій присмерковий час із сучасниками. Бунін призирливо оцінює

зобразити ідейні шукання й духовисть сучасної молоді.

Корrado Альваро, другий талановитий драматург Італії, опрацьовує проблемний сценарій „Майже життя”, Карло Леві переписує для кіно свій „Годинник”. Всі ці автори, не находячи сміливих інтерпретаторів для себе в театрі, обирають кіно трибуною для своїх світоглядових тез і пропонують глядачеві свої політичні й соціальні ідеї через кіномистецтво.

**

Місце повоєнної Італії в кіномистецтві — одно з перших у світі. Хто бачив „Гіркий рис”, „Велосипедний злодій”, „Земля дрижить”, „Млини на По”, той не може заперечити хвилюючої новизни мистецько-режисерських засобів, ні глибокої супільної тематики ні чіткої актуальності кожного з них фільмів. Такі режисери як Вісконті або Де Сіка

мають заслужене ім’я. Черговий фільм італійського виробництва „Заборонений Христос” створено відомим романістом, кол. ентузіястом Муссоліні, репортажистом (книжки „Шкура”, „Капут”, „Капітал”) — Маляпарте. Тема „Забороненого Христа” справді велична: Бруно, італійський солдат, повертається на батьківщину після довгих літ війни й полону. Його єдина мета: помститись за смерть брата. Він убиває не винного, а людину в нічому неповинну, людину праву, яка терпить за вину інших і окуплює її своєю загибллю. Маляпарте, письменник амбітний, але не глибокий, не зумів найти належного стилю для такої вийняткової і піднесененої теми. Фільм став крикливим і патетичним, замість того, щоб бути люднім і правдивим. Поза деякими дійсно вдалими сценами й пейзажним тлом, що нагадує картини Джотто, здивує формалізм та емфаза характеризують цей дебют Маляпарте в кінематографії.

Оксана Дубровська

ДЖОРДЖ САНТАЯНА

„Не з ідеалізму я маю відразу до спорту, політики, елегантного світу, торгівлі. Як історичні драми вони мене інтересують безмірно. Але справжнє мое життя: в релігії, поезії, історії, дружбі.... Що гучніша людська метушня, тим миліше мені визволення від неї, тим охочіше скидаю я кирею скомороха й повертаюсь до самоти, мовчання й щирості” — так характеризує себе американський мислитель Джордж Сантаяна, уроджений еспанець (1863), кол. професор Гарвардського університету, автор численних філософських і літературних праць (їого повість „Останній пуританін” прирівнювано до „Саги Форсайтів” Гелсуорті і до Маннових „Будденброків”).

Філософія Д. Сантаяна, за його словами, „не штучна академічна гіпотеза. Це вчення про відкриті мною передумовини й категорії, що, як саме життя, живуть в мені”, це ствердження егзістенціального конфлікту або „розрахунку” одиниці з ситуаціями, що їй зустрічаються в світі. Філософія „без ілюзій”, філософія піз-

нання й контемплляції, як „нерва егзістенції”, філософія, що бачить ціль людського існування не в розумінні світу, а в житті в ньому, водночас пессимістична й глибока оптимістична, скептична й емфатична з її переконанням, що „ще не все глибоке, не все гарне зникло зі світу”, матеріялістична й ідеалістична — ось суть еклектичного мислительства Сантаяни. Воля Сантаяни до неприкрашеної правди дозволяє йому бачити всі сторони життя, навіть „найбрудніші й найнизші”; бачення світу як „ярмарку” з його „рівновагою ідіотств” сприяє підкресленню стоічно-героїчної ноти, що поуз усе звучить в цілій творчості Сантаяни, зрештою віруючого католика.

Самотник келії одного римського монастиря, американець Сантаяна, це мислитель світового формату, один із тих небогатьох, що, констатуючи „пекельну абсурдність цього світу”, виборює правду його глибинного пізнання.

М. К.

КІЄЛД АБЕЛ

Одного дня, урядовець копенгагенської поліції, студент-правник відкрив в собі мистця. В Парижі, в 20-их рр. він вже оформляє постави балету Баланшина. В Копенгагені малює декорації для „Легенди про Йосипа”, „Аполлона” Стравінського й пише „Вдову в дзеркалі” — казковий балет. Рік пізніше, в Копенгагені, йде його перша п’еса — „Мелодія, що загинула”, яка після цього перейшла через усі сцени світу. Інші п’еси „данського Жіроду”, як називають Абелла за його особливий нахил до казки й до міту, тісно підходять до сучасності. „Ева” — п’еса про дітей, що стала обов’язковою для репертуару данських шкільних театрів; „Анна Софія Гедвіг”, що зображує конфлікт між диктатурою й демократією.

„Сількеборг”, змальовує рези-

станс данців у час німецької окупації. Проте Данія для Кієлда Абелла за тісна, бо він не тільки поет і маляр, але й критик супільства. „Ми тут живемо як у музею й такі ж наші думки й дії”, говорить К. Абелл і їде до Індії, де розмовляє з Пандітом Неру (цікавий його „Індійський щоденник”), приходячи до висновку, що „Європа це — зовсім не центр світу” й зводячи запеклий бій з вітчизняним провінціалізмом. Кієлд Абелл, йдучи слідом своїх великих попередників, скандинавів — Ібсеном, Стрінбергом, Гамсуном, доказує правильність думки А. Жіда, що в „битві духових сил вирішають не великі, а малі числа й іноді невеликі країни й народи та їх особистості здолають вчинити для світу більше чим хтонебудь інший”.

А. Толстого, А. Куприна, з нехіттою говорить про А. Блока, а вже з цілковитим запереченням про Єсеніна й Маяковського. Неприємне почуття не покидає читача аж до останньої сторінки „Споминів”.

ЕММА АНДІЄВСЬКА

**

Заспівали з зірок солов’ї
Заплакали башти в канали
Де золото нічі коноало
А вулиця з вітром стойт
Під ріжавими тіннями брами
Які за дитинства Брами
Були такі як тепер.

З-під ока

ДОМОРОСЛИЙ ПОБЕДОНОСЦЕВ

Французький філософ і письменник Ж. П. Сартр, що його паризький кореспондент „Сучасної України” називає „найвизначнішим явищем повоєнної прози” (5.8.51.) не дає віддівна спокою вітчизняним „вартівничим чеснот”. Згаданий кореспондент, обговорюючи п’есу Сартра, стверджує, що хоч п’еса його „хвілювала”, проте „нам не до лица, не то що захоплюватися Сартром, а навіть згадувати про нього...”

Порада варта подяки. Шкода тільки, що доморослий Победоносцев не додав до імені Сартра ще більше „визначних явищ”, про які нам, як убогому Йовові, „не до лица навіть згадувати”. Атже ж за Сартром стойт і католик Е. Муніє, й К. Ясперс, Д. Сантаяна і М. Гайдеггер, не кажучи про стареньких Кіркегора, Ніцше, Шпенглера, Б. Дж. Шов, А. Жіда і т. д. і т. д. Словом: залишімо, зі світової літератури тільки казочку про Сандрільону, (зберігаючи для наших читачів рівень дитячого садку), а викреслімо все інше. Так простіше і беспечніше.

О, КАМІНЕ ФІЛОСОФІВ...

„...Повінь творчого вияву розливає таке багатство зразків, форм і тонів, що споглядач (?) цих вибухових (?) обявлень творчого генія вже не сприймає їх цілосно в свідомість (?). Пірваний в крутіж свавільної ігри хвиль (?) він тривожиться (?) критичної грані залому (?), на якій розколеться і начне (?) визволюватися від себе (?) в хаос нестяями, божевілля й кінця...”

Маємо велику пошану до філософських медитацій, але цей зразок, який ми взяли навміння з твору Ю. В. („Самостійна Україна“), приводить нас до тоскного зітху про кришталну ясність філософського стилю не наскіч часів „критичної грані залому.”

Про ЕНКА

Один Енко в „Українських Бістях“ („Енкі тепер в моді“ — М. Хвильовий) денунціює Сартра Косача (Косача Сартра) як наклепників на США. Сарата Сартр через Косача дістав погану марку на еміграції хоч, що має „перник до віяtrakа“. Сам Ю. Шерех твердить, що „ми маємо свій власний егзістенціалізм і сюрреалізм та не потребуємо нікого копіювати“. Якщо б Енко хотів би сягнути понад свій рівень пасквілanta, то почитавши хобі П. Кечкеметі та Дені де Ружмона, довідався б, що ще далося перед Сартром його ідеї й концепції не були чужі не лише католикам, але навіть націонал-соціялізмові Розенберга. Концепція егзістенціалізму веде, за Кечкеметі, послідовно до неоромантизму, отже нема нічого дивного, що нпр. першим імпортером егзістенціалізму (сартризму) був у нас ніхто інший як Л. Донцов. Його „квадрига трагічних оптимістів“ культівувала те саме в літературі, що культівувє нині Сартр. Нпр., Леонід Мосенда, в своїх новелах далеко близьший до Сартра ніж хто інший. Егзістенціалістична філософія відрізно звучить в „Кулаку“ У. Самчука, не беручи до уваги інших „вістників“. При чому ж тут Косач? Видно, що добродій Енко, як ця дамулька з французькими периферії, що щось десь чула, але не гаразд, навіть свою невдачу на базарі або в кухні пояснює: „Який жах, прошу пані, це ж чистий-егзістенціалізм!... До джерел, панове, до джерел...“

„Сини землі“ І. Киріяка

Цього року канадійські українці відзначають біріччя свого поселення в Канаді. Розуміється, 60 років тому прибули до Канади лише перші одиниці, перші родини з тих провінцій України, що належали до Австро-Угорщини, головно з Галичини. Щоправда, не безпідставними виявляються твердження в пресі, що з Наддніпрянщини вже були в Канаді українські поселенці значно раніше перед тим, так само, як на багато років раніше прибули перші українці з Австро-Угорщини до США.

Дарма, що до США прибували українці раніше і більшою мірою, дарма що вони прибували туди на більш готові умови життя, скоріше могли почати нормальнє життя, користуючись із здобутків американської цивілізації, — духовий потенціал канадійських українців давно переріс українців США. Сталося так головно тому, що в США українці розселявалися одинцем, переважно йшли до промислових центрів і губилися в неукраїнському морі, тим часом як у патріархальній аж за цих часів Канаді вони мали змогу осісти суцільними громадами, творячи мало не суцільні українські округи (провінції Манітоба, Саскачеван, Альберта). Важить чи не найбільше й те, що в Канаді наша селянська еміграція осідала на землі) отже не перериваючи нитку традиції, тобто жила в Канаді з того, діяного була призвичаєна з діда-прадіда. Потрапивши в пустелю й осівшись на нерушенні зроду землі, українці в Канаді починали своє нове життя цілком самостій-

но, майже без жадної опіки, як і без жадних обмежень щодо свого способу життя, а головно — без обмежень ініціативи. Це було передумовою більшої ініціативності і збереження само-бутності української еміграції в Канаді. Церкви, школи, перші початки громадського життя — все це поставало з ініціативи самих простих людей, які робили те, що диктувало їм щоденне буття

і що підказував їм дуже скромний досвід, принесений з рідного краю.

Докладно, образно і цікаво викладена еволюція від первісного, індіанського способу і умов життя наших поселенців у Канаді до нинішнього багатого, розкішного цивілізованого життя — у тритомовому літературному творі Іллі Киріяка „Сини землі“.

Аж ніяк не ризикуючи пере-

більшити значення цього твору, твердимо що „Сини землі“ — це великий вклад у скарбницю історично-літературної української літератури. Мусимо ствердити також, що „Сини землі“ — це по суті перший і поки що, на жаль, останній великий твір про українську еміграцію на американському континенті.

Оминаючи строгі критерії до цього твору (літературно-художня довершеність, мова, редакція тощо), констатуємо незаперечне: „Сини землі“ — це велика художня правда, типізація (узагальнення) багатючого фактажу вражає своєю силою, автор, не маючи належного досвіду перед тим, не розгубився в горах зібраного, роками записуваного матеріалу, композиція роману-хроніки динамічна, не обтяжена зайвими деталями і описами та розважаннями, твір читається легко і з цікавістю, персонажі виведені чітко і опукло, кожний з головних типів вирізняється від інших цілком оригінальними своїми індивідуальними рисами, рисами завершеного літературного типу, схопленого правдиво з живої дійсності.

Мабуть, найчільніше місце серед документів духової творчості українців Канади при відзначенні українського 60-річчя на землі канадійській займе таки роман-хроніка Іллі Киріяка „Сини землі“. Поряд із багатьма іншими пам'ятками культурної самодіяльності українців у Канаді, поряд із пресою, що має вже понад 40-річну свою історію, поряд із великим поступом церковно-релігійного життя, Канада дала вже свій вклад і в українську художню літературу — си-

(Продовження на ст. 10.)

Андрій Дараган: „Голова українця“

Олександер Смотрич

Іх було четверо

Іх було четверо пасажирів в купе. Поїзд мчав їх на південь — сотні кілометрів, відстукаючи кожних декілька десятків метрів. Всі четверо мовчали якусь годину, потім була ніч і вони так само мовчали. Ранком вони по черзі ходили до туалету вмиватися і потім дістали бутерброди і почали їсти. Вони жували і мовчали. Потім наймолодший пасажир подивився у вікно і сказав:

„О, десятій будемо на місці.“

Лисий пасажир проковтнув і сказав:

„О, десятій ми ніяк не будемо...“

„Я — сказав молодий пасажир, — може десять раз тут проїздив. Ми тільки промінули Веселівку. Отже, три години і будемо вдома!“

Лисий жував якусь міть, потім сказав:

„Йдемо з запізненням. Я тільки що з кондуктором говорив. На цілих півгодини спізнююємося! Чорт!“

„Це зовсім дрібниця — півгодини!“ сказав молодий і посміхнувся.

„Вам може й нічого а я от на автобус не попаду!“ сказав лисий і проковтнув.

„Нічого, — сказав молодий, — на слідуючий попадете. Шо ж тут?“

„Слідуючий буде завтра! Чорт би їх всіх забрав!“

„Нічого. Місто наше оглянете. Є чудовий музей. До театру, може, підете. Весело в нашему місті! Нічого!“

Лисий махнув рукою і нічого не сказав. Третій пасажир подивився на молодого і сказав:

„Чи далеко від вокзалу санаторій „Золотий беріг“?“

„Десять хвилин. Трамваєм. На сімку сядете. Ви що — туберкульозний?“

„Закритий процес...“

Четвертий пасажир викинув у вікно папірець від бутербру і поправив пенсне. Потім четвертий пасажир подивився на пасажира з закритим процесом і сказав:

„Ви забагато палите!“

„Це заспокоює мої нерви. Я звик.“

„Ви б кинули...“

„Я кожного дня кидаю! По двадцять раз на день.“

„Ви і вночі палите!“ сказав пасажир в пенснے.

„Мій приятель не куриє. Ми поруч лежали в лікарні. Він одразу покинув!“

„От бачите! Можна, значить. Ви б також покинули.“

„О, він все встиг покинути... Може якийсь місяць тому.“ сказав пасажир з закритим процесом і посміхнувся. Всі четверо мовчали якусь хвилину-другу, потім пасажир в пенснے сказав:

„Це нічого не значить.“

„Я так і казав йому...“ сказав пасажир з закритим процесом і дістав з кишени пачку цигарок. Потім сказав:

„Так і казав. Ви розумієте — так йому страшенно жити хотілося! Він не хотів пити вина. Я завжди мав вино!“

„Ах, що ви тільки говорите! В моїй практиці ніколи такого... чогось не траплялося! Шоб хворий!“ сказав пасажир в пенснے і поправив пенсне. Пасажир з закритим процесом посміхнувся і сказав:

„Ви що? Також з наших? Ну, туберкульозних...“

„Я — лікар.“

„Шкода...“ сказав пасажир з закритим процесом і запалив цигарку. Потім сказав:

„А то б ви може думали інакше. Зрештою, ви молодий ще лікар.“

„Це нічого не значить. В лікарні мусить бути дисципліна. Я не знаю, в якій це лікарні ви лежали! До речі, я маю призначення до санаторії „Золотий беріг“. На ціле літо. До вашого відома.“

Пасажир з закритим процесом затягнувся і сказав:

„Шкода, що ви про це раніше не сказали...“

Вони знову мовчали якусь хвилину-другу, потім пасажир з закритим процесом посміхнувся і сказав:

„Торік я також був у санаторії. Не в цій, а в іншій. Торік у мене був відкритий процес. О, це була не санаторія, а просто загс під відкритим небом!“

Пасажир в пенснے знияв плечима і нічого не сказав. Пасажир з закритим процесом затягнувся і сказав:

„Що ж тут? До цього все здається настроювало — на всюму готовому... море... кіпариси... місячні ночі... світляки літають... Я от і тепер про все на світі забув. Іду, як в рай...“

„Побачимо!“ сказав пасажир в пенснے.

„Ну, припустимо, що ви таки нічого не побачите!“

Лисий подивився у вікно і сказав:

„Якщо нас будуть так тягнути ми й в обід не будемо на місці! Чорт!“

„Що ви! — сказав молодий пасажир, — до обіду напевно будемо. Вона, чого доброго, так довго і не чекатиме...“

„Хто вона — автобус?“

„Я б наплював, якби автобус!“ відповів молодий і розсміявся. Лисий подивився на нього і сказав:

„Вам може легко плювати! А у мене відпустка на три дні... А я його ще не бачив!..“

„Кого ж це — автобус?“

„Який там автобус! Сина...“ відповів лисий і дістав з кишени конверт. Потім лисий дістав з конверта фото і сказав:

„„Ось!“

Молодий пасажир якусь міть розглядав фото, потім сказав:

„Нацан хороший! На вас трошки подібний, правда?“

„Не правда. Весь в жінку!“

„Я не бачив вашої жінки...“

„Весь в неї!“

„Ні, не кажіть, є щось і від вас. Може... може... лисина...“ сказав молодий пасажир і розсміявся. Всі три пасажири також розсміялися. Пасажир з закритим процесом взяв фото і сказав:

„У нас до цього не дійшло... Ми торік в санаторії зустрілися. Я з нею потім переписувався. До неї думав їхати... Не дівелося. Вона померла. Минулої осені ше...“

Пасажир в пенснے сказав:

„Ви б може, нарешті кинули палити?“

„Цю ж хвилину!“ відповів пасажир з закритим процесом. Він ще раз затягнувся і потім викинув недокурок у вікно. Лисий пасажир склав до кишени конверт і зіткнув. Всі четверо мовчали декілька хвилин, потім молодий пасажир подивився на годинник і сказав:

„О, ми ще, може, вчасно прибудемо.“

„Іак, так...“ сказав лисий і ще раз зіткнув.

„Бам ще далеко їхати автобусом?“

„Кілометрів сорок...“

„Дурниця! До вечора зайдете“.

„Вашими б ногами!“

„Га я б, здається, на крилах летів би! На вашому місці...“

„Я вже літав. В свій час...“

„Так, може... Тепер вам і поспішати нема чого. Син вічно буде!“

„Отак як ви! Про батька і не думаете, празда?“

„Ви думаете?..“

„Мій помер...“

„Мій також мабуть помре... Що ж тут? Старий вже...“

„Ех, ви!“

„Я знаю... Може й недобре. Що таке життя? Життя це просто жити... Ні, жити...“

Нові книжки і журнали

Видання

„Клубу приятелів української книжки”
(видавець Іван Тиктор)

1. Ол. Гай-Головко. Поєдинок з дияволом. Фільми наших днів. Автор зібрав й легковажно розповідає про власне життя. Легковажність тим менше оправдана, що власну трагедію він міцно в'яже з політичною долею народу. В книжці багато зйого і мало істотного. Там, де треба подати сухий факт, який найкраще сам за себе може говорити, автор агітує і пише загальніками. Тому авторові можна вірити, але можна й не вірити. Текст ясно пересипаний заживими вигуками й „ліричними відступами”: „Я згадую свою юність і в мені зупиняється кров” (ст. 35), „Боже! Чи ж це сон!” (ст. 36). Або як розуміти такі фрази: „Тому, коли зударися дії фашистські потуги, я взяв свою матір за руку і пішов у підпілля” (ст. 55). „У ці дні свою ненависть проти дьявола я вилив гнівними словами на папер і зашив у одежі”. (ст. 39).

Автор шаблонізував мову ділових осіб: про все те в принципі люди могли говорити, але в житті ніхто так не говорить. Твір виглядає як документальний, але автор порушив закони, які зобов'язують цей жанр: текст починається розповіддю, як автора в 1945 році арештували репатріаційна комісія, але тут єпис обривається і починається розповідь про авторове дитинство. Таке ламання сюжету потрібне для зацікавлення, але в повісті чи романі. Розповідаючи про конкретні політичні факти, автор не вживає ні дат, ні точнішого окреслення їх документальності.

2. Іван Смолій. Кордони падуть. Повість. Твір цілковито побудований на авторовому досвіді, хоч у ньому розповідається про відомі події під час „визволення” Західної України в 1939

році. Автор у значній мірі став жертвою засвоєної ним літературної спадщини. Вона закуvala частково мистецькі пляни автора в свої закостенілі закохи та не дала йому спроможності покласти на текст печать власної мистецької індивідуальності.

Маючи безліч життєвих фактів, автор чомусь побоявся їх зажити, тому герой в нього вийшли дещо лабораторні. Інші час-від-часу спалахні нова, „живцем” вихоплена з життя, деталь. Це добре, живе. Але недобре, що іноді випливають на поверхню тенденції. Це як ходячі політично-супільні гасла автора застежував під мистецькі образи.

В книжці все гладко. Нібито нідохого причепиться: є сюжет, образи, національний підхід до подій. Видно, що автор старанно працював над текстом, солідно використавши свій мистецький досвід. Засвоївши „каліграфію” і технологію творчого ремесла, в нових творах автор мусить виявити більше мистецької експансивності і сміливості. Бар'єри логіки й канонізації, які в великий мірі осушили твір — це вороги кожного автора.

3. Василь Чапленко. Люди в тенетах. Сатирична повість (два томи). Чергова повість відомого прозаїка без особливих амбій, але написана з тактом; в ній є те, чого бракує багатьом творам: кольорит поданої автором доби і через це „Люди в тенетах” твір глибокої мистецької правди. Автор, не стримуючи, ніби попаски пустив своїх геройів по сторінках книжки. І читач може їх обсервувати такими, якими вони були в житті. В. Чапленко, не показуючи цього, зумів через своєрідне зіставлення подій посмітись над конкретною епохою й цим в значній мірі пожавив розповідь.

Автор пише (за його ж визначенням)

загаченним реалізмом. Але не в цьому його успіх чи поразка. В повісті автор ставить питання, але не дає відповіді, якої до речі, не обов'язково вимагати від нього. Де взялися ці тенети? І чого це авторові герой не обмінули, а заплатили в цих тенетах? Що винуватцям прикрої дійсності автор дає демонстративні прізвища Собачкін, Гуляев, цим проблема ще не розв'язується. Духовний, інтелектуальний і моральний світ навіть позитивних геройів часом тяжкий, що коли б їх визволити з тенет і лишити напризволяще, то за деякий час воно знову опинилися б в тенетах.

Коли взяти під увагу складні суспільно-політичні відносини, витворені на Сході Європи, то треба пошкодувати, що їй бракує авторові візії та акційної розв'язки поставлених проблем. Це ще твір пригашеної творчої пристрасти.

„Нові дні” ч. 17-18. Це число продовжує друкувати „Уривки з щоденника” Аркадія Любченка, що з професіональною звичкою занотував окремі моменти перших років німецької окупації. Уривки цікаві, як свідчення прозірної людини, свідомої всіх подій, що, як гурган, пролетіли над нашою батьківщиною.

В нарисі „Над Дніпром 950 року” Юрій Шерех інформує про найновіші гіпотези відносно початку нашої історії.

Фундаментальний спогад Павла Кречета „Кричуче мовчання” присвячений другим роковинам загибелі Віктора Домонтовича. Дбало зібраний сухий бібліографічний матеріал автор оживив смілими і влучними думками про письменника. Одначе П. Кречет пустився за за-

галльною звичкою докорів і нарікань, що видно вже з наголовку спогаду. Ніхто з близьких співробітників В. Домонтовича не був байдужий до його загибелі. Йому не бракувало приятелів; навіть зглошувались у друзі особи, які були письменників явно не по плечу. Свій спогад Павло Кречет кінчає патетично: „Це тільки пригадка. Пригадка, що відкликається до людського сумління. Справа Віктора Домонтовича-Петрова це не тільки болюча сторінка історії української культури. Це справа, що її слід пригадати всім. Людям доброї волі і простолінії дії. Щоб тінь ганебного мовчання перестали кричати своїм ніжим докором”.

Київ, ч. 3. Це, як і попередні числа, складає враження страшенно стомленого журналу. Редакція на сторінках „Києва” консолідує авторів різних мистецьких уподобань, що в літературному процесі часом творять різні полюси. В оповіданні І. Керницького „Останній романтик” диригент мішаного хору, сантиментальний чудак розповідає про свої любовні пригоди. Але через балакучість цього диригента, автор не розробив теми. В творі „В гостях у кримського хана” Ф. Дудко театралізує історію, загромаджує розповідь деталями. „Дуб” С. Аполіліва — типова літературна спроба.

Журнал ще друкує літературознавчі статті (В. Державина, В. Чапленка), поезії, спогади. Добре поставленій розділ „Рецензій”.

Мі і Світ ч. 6. Охайнно зредагований журнал приносить різноманітний матеріал, що допомагає читачеві в щоденний практиці виробляти ритм культурної людини. Інформативність, зацікавлення і шляхетність вислову не обтяжую читача він, переглядаючи журнал, непомітно збагачується новими знаннями.

Л. Л.

Забутий Іван Чернява

В останніх часах усі, мабуть, забули про Івана Черняву. Не бачив я під час війни ніякої згадки про нього у пресі і не доводилось мені вже після війни стріннути якенебудь слово чи хоч би натяк про автора „На Сході — Ми”. Годилося б пригадати цього письменника читацької публіці, тим більш, що він уже, мабуть, не живе.

Під час останньої війни пропав усікий слід за Іваном Чернявою. За несправденими вістками, мали його розстріляти німецькі опричники, на Познанщині, де він у той час проживав.

З Ясьом Чернявою (як ми, друзі, його називали; справжнє його прізвище було Еміль Кіцила) я познайомився у Варшаві на терені Високої Журналістичної Школи, якої в той час обидва ми були студентами. Тоді він, зближений до львівської літературної групи „Листопад” чи навіть член її та член літ.-мист. „Групи 12” у Львові, був уже автором талановитої, хоч молодечої ще та може дещо альбомної збірки поезій „Ступіні” і голосної в Зах. Україні фантастичної повісті „На Сході — Ми”. Нас зблизили до себе спільні літературні заинтересування. З перших днів знайомства ми почали дружити, а навіть жили біля пів року спільно в одній кімнаті.

Живучи разом зі мною в одному помешканні Чернява писав дуже багато. Іноді просиджував пишучи зранку до ночі з наполегливістю якогось фанатика писаного слова. А часом ми дискутували, нещадно зударючись в конфліктах питань, що нас хвилювали. У такій то атмосфері, розріджуваній часом божемними приливами зроджувалися тодіш-

ні наші писання. За нашого спільногого пів року вспів Іван Чернява написати і згодом видати нову повість „Люди з чорним піднебінням”, де виразно пробивалося заинтересування суспільницькою проблематикою та де у великий мірі прокльовувався сатиричний талант (ніколи вже пізніше повнотою не виявлений) Івана Черняви. В тому теж мешканні написав він велику частину сатир і памфлетів, які потім появiliся з друку п. з. „Портрети без етикети”. Проте він визнав їх за надто гострі й грубіянські та надто оголюючі ненарушність „батьків народу”.

Бушував у нього неспокійний дух конкістадора чи бродяги, але в кожному разі поета щирого серця і правдивої людини, що не цурається бачити смішне і викривлене там, де інші намагаються це закрити недоторканльною повагою або напушеною глупотою. В поезії його було щось від молодецького трубадура, співця серенад у місячні неаполітанські ночі...

У „людях з чорним піднебінням” шукав розвязки сучасних йому проблем українського життя в Галичині, особливо проблем молоді, виявив нову свою притаманність: прижмурене око сатирика. В останніх своїх творах (оповіданнях у літературному журналі „Мі”) починав заглиблюватись у психологічні нетрі та вистукувати чіткий ритм свого власного вислову.

А потім усе урвалося.

Іван Чернява належить до незавершених людей великих можливостей, до т. зв. змарніваних талантів, яких було у нас чимало та які й тепер, тут і там, на наших очах нидіють і догорают.

Вадим Лесич

тя це просто народитися і потім жити... Я — живу. Що значить жити?! Жити — значить колись померти... Мій батько... Він, можна сказати, жив, так!?”

„Дурніці!”

„Ні, чому ж? Я — живу! На мене чекають... І я цілій рік чекав! Я на практиці був. І дивно — тепер я вже ніскільки не поспішаю. Чим більше хочеться, щоб довше! Нехай ще три години, якщо залишилося тільки три! Нехай ще п'ять хвилин, якщо залишиться п'ять, нехай ще одна секунда... Тим більше хочеться, щоб довше! Нехай ще три години, якщо залишилося тільки три! Нехай ще п'ять хвилин, якщо залишииться п'ять, нехай ще одна секунда... Так, так, тепер це також приємність! Ви розумієте — я рік чекав! Що ж таке секунда!?”

„Тіпун вам на язик, молодий чоловіче! Так ми ніколи не дойдемо!” сказав лісий пасажир. Пасажир з закритим процесом подивився на молодого пасажира і сказав:

„Женитися їдемо, а?”

„Здається...” відповів молодий пасажир і почервонів.

„Вона найкраща в місті, а?!”

Молодий посміхнувся і нічого не відповів. Пасажир з закритим процесом подивився на пасажира в пенсні і сказав:

„От бачите! А ви що?”

„Здається, я вже сказав...”

„Служити людству?...”

Пасажир в пенсні знизав плечима і нічого не відповів. Пасажир з закритим процесом посміхнувся і сказав:

„Так. Це також минулого року. На курорті. В санаторії. Також лікар. Також молодий. Забавна історія. Перший місяць він бігав ночами по парку і кричав — каструвати всіх вас, сукінних синів! А під кінець сезону і сам сукінний син виявився! Одна актриса з Одеси. Нічого собі. Також туберкульозна. Ну й...”

„Нікого це не цікавить, здається...” сказав пасажир в пенсні і поправив пенсні.

„Це байдуже! Факт, що вийшло. Всіми починаємо в піднесенні! Наука, прогрес, людство! Мало що що! А всі ми кінчаемо тим же... І от — інженер. Ісми будував. Для кого? Для кого тільки хочете! На сім поверхів, на вісім. Кого хочете зустрінете! Словом, для людства, правда?... А на чорті всім їм квартири кінцем?! Для того ж!” сказав пасажир з закритим процесом подивився на нього і сказав:

„Вам досить буде й голубятника. Під дахом десь! На перший час принаймні. По ваших очах бачу! Ви й без цього обійтесь! Під чистим небом. Все як це природа і більше нічого... Зараз весна... дерева розпускаються... літо буде! А на зиму, може, на горище! Близче до природи, молодий чоловіче! На чорті вам спальня і комод?!”

Пасажир з закритим процесом розміявся, потім дістав цигарки. Всі четверо мовчали якусь хвилину. Потім до купе вийшов кондуктор. Він сказав:

„Квитки.”

Лісий пасажир подав свій квиток і сказав:

„Спізнююмося?...”

„Ні. Надолужили!” відповів кондуктор.

*

Наша дискусія

Нотатки читача

„О, так українським поетом,
Повірте, найтяжче ходить по
землі!”
„Тут вовком вий — тебе не
зрозуміють...”

(П. Карпенко-Криниця).

Віримо. Віримо й розуміємо. Розуміємо й хочемо шукати причини. Причини занепаду української еміграційної літератури. Власне, навіть і не занепаду, бо її нізвідки було й падати. Хіба що з „муру”, алеж мур той занізький. Отже, вірніше: шукаємо причини, чому еміграційна література не виросла й не росте.

Написано було чимало. Більшість з того навіть надруковано. А результат: „не розуміють”, „тежко по землі ходити”. А хіба наша нація така примітивна, що її синам тежко на землі й ніхто іх не розуміє? Чи може навпаки, вона така велична, через це її безсталані діти так терплять? Так здається ж — ні, наша нація ані примітивна, ані велична (в розумінні, як жаба мірялася до вола), вона просто якраз нормальна. А от її діти на еміграції чомусь інакші: будучи жабою, переконують когось, що вони віл, а будучи волом плачуть, що вони — жаба.

Хочете конкретності? Так ось вона, в літературі. Пригадайте 1946-48 роки. Скільки крику, фанфар, бучі й пихи. „Велика література”, „Европу пережуємо”. „Кестлерів перекриємо”. Дехто повірив. Почали продукувати. „Юність Василя Шеремети”, „Діти чумацького шляху”, „Морітурі”, „Старший боярин”, „Недостріляні”, „Ост”, „Генерал”, „Поет” і „Розгром” й ще там щось. Все таке „велике” й „мистецьке”, що й в голові не тримається. Результат: волинська „просвіта”, „куркульський” неп, і... „соцзамовлення”, і зновуж, хіба наша нація така примітивна?

Ні, здається ж таки ні. Були твори, яких „не зрозуміли”. „Доктор Серафікус”, „Без ґрунту” В. Домонтовича, „Еней та життя інших”, „Ордер”, „Ворог” — Ю. Косача, „Нова заповідь” В. Винниченка. Були твори, яких „не знають”. „Прародоносці” — О. Гончара, „Жива вода” Ю. Яновського, „Сталінградський зошит” — М. Бажана. А з цих „незнаних” є багато чого повчиться.

Тепер питання, що в нас є й чого в нас нема. Того, що нема, є більше й тому з нього й почнемо. Нема в нас не тільки героя нашого часу, як зазначувало попередче число „Обрій”. Нема в нас справжнього типу сьогоднішнього українця. Але цей літературний герой може бути лише при умові, що в нього буде літературний ґрунт під ногами. Тому перше треба створити ґрунт. А ґрунт цей ось який. По трібний монументальний історичний роман, що був би синтезом останніх тридцяти років історії нашої нації. Ми маємо вже багато „тез”: „Голубі ешелони”, „Вісімнадцятилітні”, „Шлях на Київ” і... цікаво, антитези до цих творів в еміграційній літературі немає. Нема літературного твору про епоху УНР з позитивним сюжетом. Це, імовільно, знаменно. Далі: „Діти чумацького шляху”, „Ост”, „Юність Василя Шеремети”, „Поет” і... антитети знову немає, немає твору з позитивним сюжетом

про епоху неп’ї й колективізації. Це теж знаменно. Далі: „Прародоносці”, „Сталінградський зошит”, „Земля гуде” і антитети знову немає. Всі ці перелічені твори відбивали тридцятилітню історичну добу по шматках і однобічно. Монументального ж, синтетичного твору немає. А це найважливіший шматок ґрунту під ногами.

Далі. Якщо розібрati й по частинах історію. Немає у нас жодного твору про минулу війну. „Генерал”, І. Багряного, це не твір, це „соцзамовлення”. Це те саме, що й малювання портрету коня Будьонного й називання такого „твору” „соцреалізмом”.

Немає в нас творів про українську людину сучасної України. „Діти чумацького шляху”, це люди минулого. Герої „Ордеру”, це лише частина сучасних людей. „Морітурі” є лише в книжці, виданій на еміграції. Також і герой „Саду Гетсиманського”.

Ідилля Шереметів не існує вже тридцять років. „Недостріляні” в справжньому побуті не існують, бо вони є в Сибірі й поза побутом. Крім них живе ще на Україні 40 мільйонів людей. Побут, це колгоспне село, харківський університет, шахти Донбасу, вінницька міськрада й одеський військовий порт. І тому подібне.

Немає у нас жодного твору про нашу молодь. Оту, що йшла на Донбасі в підпілля. Оту, що сиділа по оставських таборах і потім поїхала додому. Оту, що сьогодні сидить десь в десятій класі в якому-небудь Чернігові.

Оту, що сьогодні в повстаннях десь в Карпатах. І також ою, що сьогодні працює в бельгійській шахті або на австралійській фармі.

Немає в нас психологічного роману, що відважився б піти в праліс сучасних світових ідеологій. „Нова заповідь”, це лише маленька спроба. Немає відважного „кестлеризму”. „Ворог”, це по-важна спроба, але на жаль, недіялектична, бо наскільки лише одну сторону, не протиставивши нічого.

Немає... Немає у нас дуже багато чого. А є лише оте, що ми перечислили.

А от, чому немає? І тут ми знову повертаємося до причин. Чому немає творів про сучасну Україну? Тому, що відрвалися від неї, не слідкують за нею, заперечують її сучасне існування. Чому не створили „великої літератури”? Тому, що відрвались від ґрунту, втратили почуття міри, зазнались. Чому не „пережували Европу”? Тому, що й досі якслід не пізнали її: мов європейських не вивчають, літературу європейську знають з цитат. І тому так „тежко ходить по землі” й „хоч вовком вий — ніхто не зрозуміє”...

В останньому своєму романі „Доба Туги” Артур Кестлер характеризував ідейно-психологічне життя еміграції словом „continuity”. Це приблизно передається словами „продовження в розумінні руху, це застій, перманентне чекання „чогось” в стані стагнації. Й це є чудовий діагноз стану її нашої еміграції в усіх відтінках її життя й зокрема в галузі „душі” її — еміграційної літератури.

Есеволод Голуб

Те, про що соромно писати

Він перший, як і личить всякої масті спритярам, простягнув мені руку. Його диковинна усмішка була цікавою тим, що звернула мою увагу на разки міцних зубів, і я відчув, що передімно не абиякий графоман.

— То оце ви той халтурник?

— Видаєвець і редактор... — від рекомендувався нем ол одий добродій. Різка безпардонність виявляється безсилою, щоб приголомшити або бодай зняковити „генія”. І в цьому немає сподіванки. Порода цих людей, що з упертістю осоту засмічує український літературний ґрунт, не боїться найрізкіших слів. Озброєна одчайдушним нахабством (прикмета всіх без винятку бездарі) і маючи, як правило, неабияку меткість, вона спромагається на нечувані партацькі успіхи, хоч „урожайність” цієї породи, як і розріст всякого бур'яну, в значній мірі залежить таки від „погоди”. І не без огірчення пригадуються перші повоєнні роки в Німеччині, коли кожний неук, що мав можливість допастися до циклостиля, вважав своїм обов'язком ощасливити еміграцію виплодом свого скудоум'я. Появилось ім'я якоєсь Ніни Павловської, Брика, „Серця на дротах” Ікарена, „Ловці блакитних перел” та „Навздогін за ворогом” невтомного В. Гая Янішевського.

Появилися стири зброшурованого паперу. Меткіші заatakували друкарні, зокрема Сажнінову в Авгсбурзі. І зарясніли „прозаїки”, „драматурги”, а найбільше, звичайно, „поети”. Якщо б мова мовилася про людей, які маючи

мені руку. Треба було якогось несамовитого стейцизму, щоб спокійно вислухати мене. Але ця людина безумовно гуморист і на зауваження, що читаючи її журнал треба плакати... вона голосно засміялася. З якоюсь садистичною безграмотністю (яку залишатиму без змін і коментарів) ця людина пише, напр., в своїй „поемі” виданій в 1946 р. на добром канадському папері (беру навміння):

...Поставали ми всі в ряд
контроль перевули
і мов з клітки воробці
на двір ми рухнули...

Дійсно таки „рухнули” на американське подвір'я, сіючи насіння неуцтва і кричущого примітивізму, „рухнули”, щоб, узявши не за своє діло, спростачувати, замість навчати й підносити до потрібного рівня літературної культури українську спільноту.

2.

Де й коли існував письменник, що не знав би мови, якою пише? В нас це є. Мову спотворено іноді до невпізнання, звужено до чудернацького (іноді архаїчного, з часів „весни народів”) жаргону, до огидного волапюку. Все це сприяє загнідженю на еміграції дилетантської традиції — видавати книжки без редактора. І ось перечитуеш речення з писанини якогось Б. Поляничка (кажуть, що за цим псевдонімом криється достойність „відомого літературного критика” названої повістю „0-313”) (беру навміння з першої й останньої сторінки друку):

„Якась настирлива думка добивалася до мізку, спинювала всі інші думки”, „підводне човно 313 впало жертвою катастрофи”, і запитуєш себе, що спокусило видавництво взяти на себе місію розсадника суцільної неписьменності? Те ж саме видавництво видало „оповідання” якогось Віталія Волкова, далекі від літератури в такій мірі, як Філаделфія від Києва, але книжка появилася, бо „ідеологія” її відповідає видавцям, для яких елементарна грамотність і літературна вартість твору — речі чужі й незрозумілі. І читач гвалтується безглаздям: „В думці промайнула через асоціацію наукова теорія про те, що промінь світла в порожнечі не розповсюджується”, або „цвіти далеко більші ніж буває нормально, а барву мають скоріше червону ніж рожеву, особливо в долині, де нагадує барву крові”. Такої ж вартості і п'еса „УПА в Карпатах”, яку нещодавна „відіграли” і яка рекомендується до „відграння”, ніби на цю тему, крім халтури, немає драматичних творів У. Самчука, І. Костецького, Л. Полтави й ін. Політична недорікуватість (не справжня політика!) бажаючи підкріпити певну концепцію в літературі досягає лише одного: народження й популяризації писальництва, що нічого спільногого не має з літературою. З цим усім переплутані й комерційні розрахунки. Яскравим виявом їх можна вважати, напр., вагання І. Тиктора видати нову книгу новель одного визначного майстра новелі, мотивуючи це тим, що вони... будуть „затяжкі для читача”. Отже нехай живуть арабсько-халдейські сонники, хай будуть благословенні непролазні, але прибуткові джунглі макулятури!

3.

Давно напрошується блузнірське запитання: чи потрібні українські еміграції (не українсько-кому народові) справжні письменни

(Закінчення на ст. 11)

Ю. Соловій

О. ГРИЩЕНКО

Відчувати речі тільки через динаміку їх кольорів — це суть творчості Олександра Грищенка, що живе, творить і виставляє у Франції.

Імпресіонізм, розігрітій до найвищого ступня — до експресіонізму, характеризує твори майстра О. Грищенка. Якесь внутрішнє своє світло, незнане імпресіонізмові (тут світло зовнішнє) — експресіонізмові променіює з малюнків майстра; фарба переходить чудесну переміну, затрачується посмак матеріалу, — живе дійсність: мальський твір. Фарба — це тільки матеріал, застіб мистця, і в творі вона повинна пройти метаморфозу; в майстерних руках вона викликає несподівані ефекти, а це одна з підстав сильного мальства. Звичайно, в творах О. Грищенка не затрачується відмінність техніки: акварелі від олії чи гвашу, — це різниці фактичні. Мистець кожною технікою як слід операє і осягає максимум. Вже якось воно так в мистецтві трапляється, що зустріч з творами одного мистця відразу викликає аналогічні враження, пережиті вже раз при зустрічі з творами інших мистців, і це необов'язкове і... неочікуване.

Олександр Грищенко — перша все майстер пейзажу! Коро, Курб'є, Ван Гог, Грищенко — найбільші майстри пейзажу останніх двох століть. Твори Грищенка знайдете в усіх європейських більших осередках — в Парижі, Осло, Нью-Йорку, Стокгольмі і ін.

Необхідну школу кубізму О. Грищенко має за собою. Уміти за кубістичним принципом будувати-компонувати всякий образ — дуже важливе і що скоріше проблематику кубізму пройдено, тим краще. В Грищенка кубістичний період вміщається в роки 1911-1921, а навіть ще пізніші твори десь до 1928 р. (особливо цікавий фриз „Грецькі танцюристи”, які припадають на 1921-23 роки і — „Вілли на Кріті” — 1923 р.) позначені цим періодом.

Ми можемо шкодувати, що цей період безслідно розплівся в стихії кольору, але якби проблематика кубізму мала гальмувати стихійний темперамент мистця, то звичайно мистець став собою, відкидаючи її. Важливо, щоб зачасно відкрити свою категорію мистців, а тут Грищенко, як здається, знайшов себе.

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО — ЯК МАЛЯР

В. К. Винниченко був не тільки найбільшим нашим сучасним письменником, мистцем пера, але також — про що мало хто знає — визначним мистцем-малієм.

„Українська Вільна Громада” в Дітройті має в себе кілька десятка майстерних картин Покійника. Він прислав був їх до Дітройту свого часу прихильним йому людям для продажу.

Пересилаючи свої картини до Дітройту, мистець самий і назвав їх:

Маємо тут: Вітер, Яблуні, Жито, Антерієр з самоваром, Після війни, Пролив на Сені, Зелена весна і б. ін.

Доля цих праць сьогодні залежна від вирішень дружини по-кійного. Вони всі є виключної власністю.

Євген Яворівський

Скульптор Б. Мухин

..., Тепер закінчує „Славу” в бронзі, що має послужити робочою моделлю до цієї композиції в її натуральній величині. Я хочу приступити до праці над композицією „Слава” в такому вигляді, в якому вона має стояти в Києві, над Дніпром. (Так я задумав собі в свої юнацькі роки). Вона має бути не лита, а ковані з міді. Натуральний розмір в розмаху від 10 до 13 метрів. Куватиму частинами..."

Мистець ренесансового стилю, Богдан Мухин, проживаючи в Філадельфії, як завжди життєрадісний і динамічний (його твори повні вітальної енергії, пориву вперед, волі до змагу, до справді бароково-козацької бравури, а вразі із тим сковані зализною логічністю), має в своєму ателіє багато композицій. Це „Білий сон”, „Камінь ридає”,

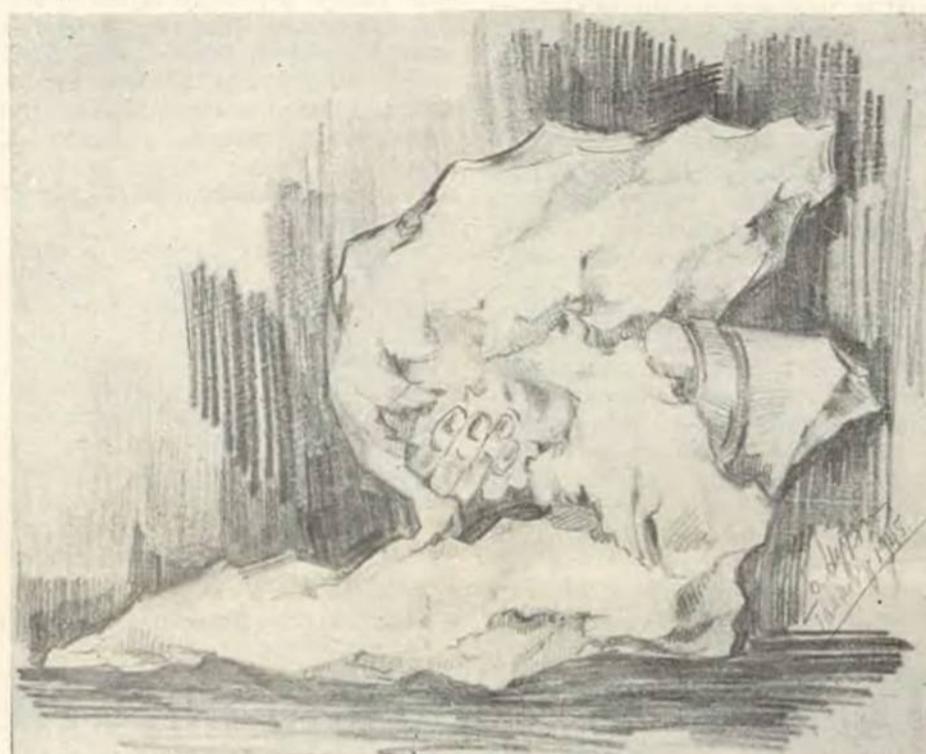
„Воля в кайданах”, „Велике каяття”, „Біла ніч”, „Магатма”, „Русалка-Леда”, „Форма” і ін. Це робота, розрахована не на один рік.

„Камінь ридає” за словами мистця, „композиція, розроблена багато років тому. Тепер розроблю її в шкіцах, а коли все буде знайдено, берусь до мармуру. Могутня брила мармуру це — могутня душа митрополита..."

Іміграція не послабила творчого запалу Б. Мухина. Він, як і завжди, хвилює широчину концепцій, монументальністю своїх робіт, живістю сприймання нових вражень і нових ідей.

Можна побажати, щоб ця негаснуча енергія високообдарованого майстра бріл вела його до дальших успіхів і творчих перемог.

В. В.

Б. Мухин:

Рисунковий шкіц до композиції „Камінь ридає”

МОЛОДЬ - ЗА ПІКАССО

На шляху міжнаціонального обміну образотворчими зразками (виставки: найновішого англійського мальства в Ганновері, французького — в Майнці, „Салону нових дійсностей” — в Парижі і т. ін.) можна прийти до висновку, що туга за новим стилем має однакові коріння в усіх країнах. Що більше — іноді, вони разюче тотожні. Проте, майже рівночасно можна сигналізувати всюди спад сюрреалістичного напрямку тобто реалістичного представлення постатей і форм сну й уяви в більше чи менше ілюзійному тлі. Натомість сильне піднесення виявляє напрямок безпредметного мальства, що вже має низку дуже видатних о-

собистостей, як, напр., швайцарець Гергад Шнейдер, француз П'єр Суляж, німець Фріц Вінтер, а передусім Ганс Гартунг. Іх мета — поширення можливостей абстракції, упрощення й переміна предмету аж до цілковитої свободи у відношенні до предмету. Вчення Пікассо, що мальляр повинен всежтаки виходити від природи з тим, щоб її змінити за своєю вподобою, має здається, найбільше прихильників серед мальської молоді. Від пустої гри пустими формами, від надужиття „абстрактним” до боротьби за „безпредметність” як мистецький світогляд ось етап в шуканні Європи за новим стилем.

„Сини землі” І. Киріяка

(Закінчення зі ст. 7.)

лами канадійських українців і про канадійських українців. Ілля Киріяк — це вже син канадійської землі, він зрос і виховався вже в Канаді, освіту здобув у Канаді — у школах англійських, учитеював також в англійських школах. Писав на підставі записів з оповідей старших і на основі довголітніх спостережень власних. Тому Ілля Киріяк — це справді канадійський український письменник, а його твір „Сини землі” — це суто канадійське літературне українське явище.

„Сини землі” мимоволі ствердили істину, відому з „нашої не своєї землі”, про невмирущість українця, якщо він тримається землі. „Сини землі” — це не тільки літературно-пізнавальне явище, а й доказ пересадженості на канадійську землю невмирущої самобутності і перспективності здоровової вітхи нашої нації. Не знати, на скільки років чи десяти літь вистачило б нашої українськості в Канаді, коли б вона почала з часу прибууття українців по 2-ї світовій війні. На

Хосе Орtega i Гассет

ПРО КУБІЗМ

Сезан, на шляху своєї імпресіоністичної традиції, відкрив брилу. Куби, циліндри, конуси почали з'являтися на його полотнах. Безтурботний спостерігач міг би зробити висновок, що образотворче мистецтво в його невгавному розвитку почало знов все з початку й повернулося до часів Джотто. Аж ніяк! В історії мистецтв були завжди відосередні рухи, які тяжили до архаїчності. А всеж таки, головна течія плила понад цим усім і продовжувала свій біг.

Кубізм Сезана й тих усіх, які справді були кубістами, це всього лише один крок у бік увнутрішнення мальярства. Враження-тема імпресіонізма, це — суб’єктивні стани, це дійсності, що наявно зміняли природу суб’єкту. Але згодом, враз із суб’єктивними пережиттями, відкрито їдеї. Вони стали такою ж дійсністю, присутньою в мистці, але від вражень вони різнилися тим, що їх зміст був нереальний і часами наявіть неймовірний. Коли я уявляю собі точно геометричний циліндр, моя думка, це — акт, що відбувається в мені, але геометричний циліндр, про який я думаю, є нереальний. Ідеї це суб’єктивні дійсності, які включають в себе дійсні предмети, творять цілій окремий світ нового типу, що цілковито різниеться від світу, баченого нашими очима. Це світ, що розкривається чудесно з діяння психічних глибин.

Отже ясно, що нема зв'язку між масами викликаними Сезаном і Джотто; вони радше протиставні. Джотто шукає негайного і безпосереднього втілення кожної речі в брилі. Перед ним білозантії знали тільки двохвимірну картину. Сезан же підставляє брили власної уяви для тіл з неістнуючою бриловістю, брили, що до реальних тіл відносяться тільки метафорично. Ідеї, певна річ, є теж предметами, але ідеальними, суб’єктами іманентними або інтратасуб’єктивними.

Це все, не дивлячись на часті неправильні інтерпретації, написано на прaporі т. зв. кубізму. Користуючись брилами, які як, гадано, надавали більшої опукlosti тілам, Пікассо, в його найбільш типових і скандалічних картинах зломив замкнену форму і в чисто Евклідівському плані вирізвив її фрагменти — брову, вуси, ніс, не маючи нічого іншого на увазі, як лише вислів ідеї.

Кубізм є лише своєрідним видом сучасного експресіонізму. Операючи враженнями ми осягаємо мінімум зовнішньої дійсності.

Очі, замість того, щоб абсорбувати речі, стають проекторами нашої власної уяви. Раніше, дійсний світ відирається в них, тепер вони — резервуари ірреального.

Можливо, що сучасне мистецтво має невелику мистецьку цінність, але той, що бачить в ньому лише каприз, може бути певний того, що він не розуміє ані нового ані старого мистецтва. Еволюція довела мальство до того, чим воно є нині.

I чим же справді і виробляється літературна мова й ідеї, як не перекладами з чужого?

М. Драгоманов, 1872

Грунті ж того, що вчинили в Канаді наші сини землі за минулі 60 років, можна вірити у вічного українця в Канаді.

Д. Кис.

Юджін О'Ніл

Народився в акторському квартирі Нью Йорку, в родині мандрівного актора, отож був з дитинства навіщений пристрастю до театру. Але шлях до творчості ще був далекий і тернистий. Молодий О'Ніл — мандрує й працює, коротко в університеті, а далі як поштовий урядовець, як шукач золота в Гондурасі, як технічний рисівник, продавець машин Сінгера, моряк, сторож і т. ін. Звичайна дорога американського письменника. Якийсь час О'Ніл стає навіть актором, але міняє театр на журналістику. Чудом виліковується з важкої недуги. Це зворотний момент його життя. Постанова бути тільки драматургом вже не покидає його; з жадобою ступає в Бедекінда, Стрінберга, Ібсена, вчиться техніки театру в гарвардському університеті. Перша п'єса „Принствінськими мистцями” мала успіх (1916), в 1920 р. друга п'єса — „За горизонтом” дістаеть премію Пуліцера. В 1936 р. — нобелівська нагорода. Драматургічний доробок О'Ніла величезний. Це ранні „морські” п'єси з нахилем до натурализму — „Караїбський місяць”, „Зона”, „Не скоро поворот”, „Анна Крісті”, що дійшла й на Україну завдяки своїй високій етичній напрузі, трагедійні, хоч і дещо мелодраматичні і нітраці. „Імператор Джонс” — це вже цілковита нова, незвичайно відважна, візінерська п'єса про короля Англії, колишнього дрібного урядовця, що загибає з руків своїх підданих. „Малпа в серпанку” — могутня, хоч дещо надумана історія брутальної, але нещасливої людини, яка не може найти долі „між небом і землею”, гнана й зненавиджена людьми, повертається до... малп. „Джерело” — історична п'єса про здобишника Понсе де Леона. „Марко Мілліон”

півісторична комедійно-сатирична п'єса про бізнесмена ХХ століття: „Великий бог Бровн” — з технічного погляду найсміливіша, проблемна п'єса масок, які вжито для рівночасного показу реального й надреального. „Електра носитиме жалобу” — монументальна трилогія на античних зразках, „О, дичавино” сентиментальна комедія, „Дні без кінця” — містична драма, що відбиває довгі авторові шукання за правдою.

Юджін О'Ніл — найвизначніший драматург Нового Світу, що своїм новаторством техніки нагадує Шекспіра й Клоделя. Згадаємо, напр., один його найцікавіший прийом: підкреслення можинної розколеноності одної дієвої особи через 1) піднесення го-

лосу — „внутрішній монолог”, 2) через маску й 3) вживання двох акторів в одній ролі. Мова й стиль О'Ніла настільки складні й своєрідні, що він майже неперекладальний.

І в своїй проблематиці драматург США нещадно-сміливий. Його інтересують „взаємовідносини між людиною й Богом”, він дбає про викриття соціального підложжя людських драм, він шукає розв'язки таємниці безконечного, займається ввесь час найглибиннішими зонами людської душі, хоче показати ніщоту людини й велич світа, закликає до шукання не матеріального добра, а радше душевного спокою. Коротше: він хоче надати людському життю вартості.

Міти й типи, створені Юджіном О'Нілом належать до світової скарбниці.

К. Ю.

Малювання США:
Дж. Слон (1871)
„Шоста Ебеніо 3-я вул.”
(Олій)
Музей Вітнєя.

ЛИСТ ІЗ ПАРИЖУ

НОВА П'ЄСА Ж. П. САРТРА „САТАНА Й ПАНБІГ”

Дещо занепокоїв нас вибір сюжету автором, досі відомим зі своїх драматичних творів з виключно сучасною тематикою. На цей раз Сартр переніс дію своєї нової п'єси в Німеччину 16 ст.,

а концепцію сюжету, здається, перейняв з одної новели Сервантеса. Зміст п'єси полягає в наступному: під час облоги Вормса постає конфлікт між епископом — речником шляхти і горожанами. Прочуваючи, що, коли облога затягнеться, дійде до неминучого зудару шляхти з чернью, яка, безперечно, виріже всю провідну верству, епископ доручає одному зі своїх священиків — Гайнріхові, через підземний хід вийти за місто в ворожий табор і передати начальникові облягаючих військ — Гецові ключі від міста. Рятуючи в цей спосіб шляхту, епископ знає, що Гец не пощасть черні. Однаке Гайнріх не відважується виконати таке дуречення й у довгих розмовах переконує Гела, уродженого вождя й диктатора, стати на сторону люду. Гец іде за ним, роздає убогим землі, захоплюється згодом утопійним вченням Гельди, яка, в дусі Кампанелли, хоче реалізувати суспільство майбутнього — Місто Сонця, але суспільство його не розуміє й Гец терором проводить свої ідеї. Це веде до дальших ускладнень, які впевнюють Гела в погляді, що добро не полягає ні в любові ні в милосерді, а виборюється тільки з злі, що війна є неминучою для добра людства, що тільки аморальна й вольська людина здатна змінити світ.

Такий, приблизно, сюжет цієї п'єси, що її історизм точний до подробиць. Головна ідея зосереджується на проблемі добра й зла з низкою побічних проблем: проводу й маси, народу й вибраної еліти, співідністю засобів і мети, одиниці й суспільства і т. ін. Отже це п'єса гостро актуальні, філософічна, подана в висо-

Te, про що соромно писати

(Закінчення зі ст. 9.)

ники. Життя показало, що ні. Більше того, один із „батьків народу”, вершитель нашої долі, у приватній розмові зі мною заявив, що таких „на еміграції зовсім і не існує”. Справа, звичайно, не в тому достойнику. Нехай пожинає свої заслужені лаври обскурантизму. Дійсність підтверджує, що саме такий погляд пошириений у світі нашої „привідної політичної еліти”. Тут і причини того, що в таборах у Німеччині було створено найневиносиміші умови переважній більшості творців духових вартостей і потурано монополізації літератури невіглаством. Або й тут. Органові, який рекламиує з дня в день неперевершену й огидну макулатуру ірини Артем, не цікаво розбіратись в тому, що вона рекламиує, або чому, напр., досі не з'явився друком роман В. Барки „Рай”. Знову же видавництво, що набрало рутини в видаванні книжок для неіснуючих українців половини 19-го ст., ніяк не згадає, що в нас є ще письменники, які пишуть для живих людей. Даремно чекають видавця твори О. Стефановича, Вадима Лесича, О. Лятуринської, Л. Полтави, О. Веретенченка, Л. Лимана роман М. Гмирі, новелі О. Смотрича, „Ост” Уласа Самчука...

Принято вважати, що українці, принаймні, по смерті шанують,

діячів своєї культури. Але як вшанували ми, напр., пам'ять Юрія Клена, людини німецького походження, що приблизилася до нашої культури й високо тримала й прапор? Навіть бідненького хреста не поставили на могилі, не кажучи вже про видання посмертної спадщини. А доля спадщини А. Коломийця, Л. Мосенда, І. Позичанюка, Ю. Липи, М. Мельника, Ж. Процишина, І. Черняви, Ю. Ткачука й б. ін.? А доля В. Винниченка, якого й по смерті плюгавить кожний, кому лишила охота? Про це все можна написати трактат (і він буде написаний!) кошмарної правди, якого не послаблять навіть такі аргументи, якими люблять відмахуватись ті, що повинні мати на оці ці справи.

Отже ще раз: нашій „еліті” не потрібні письменники і справжня література. Переважній кількості читачького загалу, вихованого на кололітературнім прimitivізмі, справжні твори „затяжкі”. І коли б не було України, яка вимагає від нас творів, нам нічого було б робити серед еміграційної спільноти. Свідомість обов'язку і нашої потребності для багатомільйонового народу (не еміграції!) наказує нам працювати, не покладаючи рук, в супереч всім і всьому.

П. Карпенко-Криниця

СМЕРТЬ АРНОЛЬДА ШЕНБЕРГА

Віденець, осілий від 1933 року в США, був автором симфонічних поэм („Пелей і Мелісанда, мелодрами „Місячний П'єро”, чи слінних опусів ін., та викликав, може, найбільше з усіх композиторів нашого століття суперечливу дискусію. В 1899 році Шенберг дебютував сектетом „Перетворена ніч”, що завдяки своїй мелодійності була прихильно принята критикою. Однаке, згодом, творчість Шенберга пішла зовсім іншими шляхами. Мистець став апостолом нової скаліт. зв. 12-ти тональної. „Диссонанс може стати новою гармонією” говорив він; „нова музика це така, що, залишаючись музикою, в основах різиться від попередньо компонованої музики”. Учнів і послідовників мав Шенберг (до речі виведений в одному з романів Томаса Манна), мало, між ними — автор опери „Воцце” Альбан Берг.

Маючи 76 років, нещодавно в Лос Анжелесі, передав Арнольд Шенберг осуд своєї творчості в руки історії.

ЩО ГРАТИМУТЬ НА БРОДВЕЮ В СЕЗОНІ 1951-52

Товариство драматургів заповідає на наступний сезон нові п'єси відомих драматургів США. Максвелл Андерсон, що його п'єси „Королева Єлісавета”, „Суботні діти”, „Ціна слави” й ін. здобули розголос і поза США, дає свій новий твір „Босоніж в Атенах”, Роберт Е. Шервуд (автор „Товариша”, „Лінкольна в Ілліній”) — „Сьомий поверх” (або „Дівчата з собаками”), Елмер Райс) відома кримінальна п'єса „Рахівничі машина”, крім того: „Американський краєвид”) — п'єсу „Великий поворот”. Всі три драматурги є керівниками Драматичної Компанії, заснованої ще в 1938 р. і яка має на меті „піднесення рівня драматургії й продукції”.

ко майстерній і оригінальний формі історичної хроніки. Деякі партії Сартрового твору, написані з питоменным йому натурализмом, діють відразливо, хоч і сильно. Характери накреслено різко й психологічно вірно; глядач, захоплений їх правдивістю, не спостерігає, що це власне річ не в людях, а ідеях.

В загальному, п'єси, як і всі п'єси Сартра викликала протилежні думки, а прем'єра мала посмак скандалу. Виконавці головних ролів: Г'єр Брассер, Марія Казарес, Марія Олівіє й Жан Вілляр цілковито збагнули авторський задум і дали несамовите видовище. Безмірно, аж до цинізму, відважний стиль драматурга, нехтування всяким конвенансом, що, звичайно, дратує глядача, вихованого на „благопристойності” класичного театру, діялективність, майстерна колізійність, все це дало акторам рами для творчого вияву. Без сумніву, „Сатана й Панбіг” — це визначна подія в театральному житті Зах. Європи.

З. Д-ко

НАРИСИ Я. СЛАВУТИЧА

ОВІД (ч. 5), Буенос-Айрес, в літературні частині приносить, м. ін., міркування Ю. Тиса на тему „Героїчної України” й нарис нашого співробітника Я. Славутича про забутого, але визначного поета Зах. України 20-их рр. Василя Бойнського.

Читачі про »Обрій«

Нехай Господь стократно благословить Вашу працю і увінчай її найкращим успіхом для добра і слави всього українського народу.

О. Роман Хом'як, ЧНІ, Ватерфорд, Онт.

Часопис захоплює своїм культурним рівнем думок... захоплює бистрота в доборі тем, у трактуванні проблем мистецтва й літератури, навіть у відповідях читачам. Мої думки щодо часопису є такі: 1) давати статті про те, як живуть і чим займаються сучасні письменники й мистці, 2) подавати вісті з нашого культурно-мистецького життя, 3) звітувати про літературні події на Україні...

Е. Самбірський, Чікаго

Можна відзначити дуже високий рівень газети.

д-р Н. Синявська, Торонто

Було б відрядно, якби вдалося вдергати „Обрій”. Така газета потрібна для відновлення відповідної атмосфери. Давати тільки конструктивне, будуюче, не огизатись на різні дурниці, на це шкода часу й паперу.

Оксана Літуринська, Міннеаполіс

Ї свято переконаний, що Вашою газетою заінтересуються не тільки прості українські люди...

Володимир Еаран, Лорен, Огайо

Вашу газету читаю з захопленням; уважаю, що „Обрій” матимуть відповіді багато прихильників, бо на це заслуговують.

І. Сущик, Сант-Яго, Чіле

„...Радію новим здобутком. Бажаю щастя й доброго розвою”...

Оленка з Клівеланд, Ог.

„...Поява Ваших „Обрій” в загальному й в перспективі майбутнього — річ позитивна”...

Улас Самчук, Торонто.

„...Один такий журнал для української державницької справи корисніший ніж десять загально політичних. Прошу надати більшу кількість Вашої газети, яку використовуватиму на користь Вашого видавництва і нашої загальної справи”.

Сотн. Б. Панчук, Лондон.

Погляди на журнал: не лише нічого до бажання.

д-р Р. Верес, Гренд Рапідс

Радує мене щирій гуманістичний на-
кін „Обрій”. Газета Ваша намагається вигребати справжню живу людину, українську людину. І це в нашу добу — виявлення істини невмірушої.

Вадим Лесич, Нью Йорк

Маю враження подуву свіжого повітря серед тої затхлої емігрантської атмосфери. Бажаю Вам успіхів.

С. Колтунюк, Пір., Дак.

Широ дякую за „Обрій”. Цікаво й чудово видано. Бажаю дальших успіхів.

проф. Олександр Оглоблин, Людлов, Масс.

Мене щиро схвилювала зовнішня сторінка Вашого видання! Воно дійсно приваблює! Не менш приемно було читати про Вашу мету, де Ви слушно говорите про потребу „нотувати помітні появі на цьому етапі нашого культурного процесу й порівнювати їх з такими, що становлять помітні осяги світової культури”!

проф. Андрій Ольхівський, Сан Паулі, Мін

Перше число спровоцило враження деякого хаосу в розташуванні матеріалу. Крім того, хронікі відведено трохи за багато місяця. Проте газета мені дуже сподобалася й я можу тільки дивуватися Вашій безстрашності та побажати Вам і „Обріям” найкращого успіху.

Ол. Смотрич, Торонто

Дякую щиро за переслання давньої журнали. Зокрема для мене, що відірваний від українського середовища і находжуся в військових бараках, Ваш журнал став немов би ластівкою, що ранньою весною приносить надію...

М. Копилець, Фр. Монмаут

Вітаємо щиро появу Вашого журналу. Перше число зробило на нас дуже гарне враження. Бажаємо як найкращих успіхів та задержання об'єктивності критичного підходу до культурно-мистецьких явищ нашого часу. Стаемо передплатниками...

д-р Стецьків з Дружиною, Бофало

Мали Ви відвагу випустити перше число „Обрій”, то вірю, що найдете витривалість вдергати на бажаній висоті Вашу ідею...

д-р О. Сидоряк, Нью Йорк

Зміст глибокий, здорові думки і погляди, критика цікава... все те, що може цікавити людину, що серед тяжких та невідрадних обставин може взнастися понад сіру буденщину бодай на короткий час.

**о. проф. Зиновій Павлович
Нью Йорк**

Дуже мило мені побажати успіхів у праці і в завданнях, які перебрали на себе „Обрій”.

Андрій Мицьо, Елізабет

„...Впovні поділяю Вашу думку про потребу самокритики, чи загалом критики, спертої на фактах. Але додержується цієї думки теж і в „Поштовій скринці” й не приперахте її сарказмом... Памятайте про цитату з Джорджа Сантаяни, яку теж і наводите: „Правда жорстока, але її можна любити...”

Евген Ляхович, Маямі.

„Читаючи друге число „Обрій” я багатьма місцями дуже втішений...”

Олег Зуєвський, Філадельфія.

„Щиро вітаю появу Вашого місячника. Вірю, що спільними силами людей доброї волі та знання вдастся вам здійснити шляхетні наміри, які так яскраво й переконливо висловлені в передовій статті.”

Кость Варварів, Вашингтон.

„Дуже приемно, що „Обрій” існують. Це найголовніше.”

Валеріян Ревуцький, Торонто.

„Зі справжнім захопленням, з великою конечністю (нарешті вийшло ширшим подихом!) прочитала 1. число „Обрій”. Вітаю вас з ними.”

Марія Струтинська, Філадельфія.

З повною до вас пошаною й подивом за геройство.

Ярослав Рудницький, Вінніпег.

Вітаю появу Вашого журналу й бажаю Вам успіхів.

д-р Богданна Салабан, Боффало.

Дякую за числа „Обрій”, які спростили на мене і на всіх, хто їх бачив дуже гарне враження.

**Оксана Драгоманова,
Буенос Айрес.**

Повторюю, що мое прихильне до Вашої газети „Обрій” шире, бо вважаю, що духовість нації буде там поставлена на почесне місце в світовому значенні.

П. Савчук, Джерси Сіті.

В свою чергу висловлюю радість з приводу народження нашої літературної газети, значення якої очевидне.

А. Ящук, Детройт.

Одержал 1. ч. „Обрій”. Я завжди був голден такої літератури. Технічна сторона гарна. Уважаю, що така газета є конечно потрібна.

М. Бааран, Чікаго.

Ваша газета дуже подобається мені, лише що моя освіта трохи за мала до неї, але треба хотіти трохи підтримати своє рідне.

I. Свичук.

Духом я з вами.

І. Кльован, Бруклін.

Тішиль мене і подивом наповнє на тлі сучасних обставин факт, що Ви свідомо вибираєте „лінію найважчого опору”...

др. Теодор Бонстендт, Пеорія, Ілл.

Мене не вдоволяє подавання лише хронікальних заміток про літературу й мистецтво. Я захочу й самих творів. В такому скромному розмірі як тепер „Обрій” багато, очевидно, не можна подати. Тому мое шире бажання Вам перейти на місячник, але журнального формату. Крім того журнал ліпше зберігати як газету. А таке видання як „Обрій” я хотів би зберігти.

Одним словом бажаю Вам солідних передплатників.

Гаврило Гордієнко, Філ.

Мій щирій привіт з нагоди появи такого цінного часопису. Це великий культурний почин. Желаю Вам великих успіхів у цьому ділі.

Микола Чорноіваненко, Неварк.

Перше число прочитав з великою цікавістю. З висловленими в журналі думками й напрямами не можна не погоджуватися, можна тільки побажати найкращих успіхів. Ясно, що багато залежить від реалізації і Ви напевно свідомі труднощів...

Яків Гніздовський, Нью Йорк.

Газета справді гарна. Трохи — може — малий ще об'єм, але згодом і це треба перебороти. Здоровлю й бажаю письмів успіхів.

Остап Тарнавський, Філадельфія.

Від Адміністрації

Це число виходить як подвійне з причини технічних ускладнень (zmіна власників друкарні, літні відпустки складачів тощо). При збільшенні коштів друку та паперу ми залишили ціну окремого числа як і передплату без змін. З обширного листування можна ствердити, що наші читачі освідомили собі нашу ціль — втримати при житті нашу єдину літературну газету, постійно дбати про підвищення її рівня. Однак, ціль переходить наші можливості, самопосвята кількох одиниць має свої межі. Безпосередні свідки наших зусиль знають, скільки нелюдської енергії, здоров'я і жертували особистим треба покласти для реалізації одного числа „Обрій”. Можемо з усією смілістю сказати, що в таких умовах не існувало б жодна газета і навіть найавантажніший ентузіаст склав би руки. Ми не маємо ні „американських вуйків”, ні організацій, ні технічно-адміністративного апарату, які стояли б за нами. Ми безмежно вдячні соткам наших друзів, що з місяця збагнули нашу мету й пішли назустріч нашому видавництву, стаючи передплатниками. Ми не в силі навіть на час відповісти на листи, які надходять до нас щодня, але — адміністрація у нас складається з... однієї людини, яка до того обтяжена своєю зарібковою працею. Що ж сказати

про людей злів волі, які не лиши не ласкаві були звернути коштів висланого їм числа, але й самої газети, яка їм, очевидно, не потрібна...

Наши прохання:

1) збільшуйте круг читачів, передплатників і приятелів нашої газети;

2) будьте терпливі, коли число, із за поштових ускладнень довго блукає;

3) цілої передплати просимо не слати поштовими значками. З Канади слати лише „моні-ордером”.

4) якщо не бажаєте одержувати газету, зверніть її негайно;

5) присилайте нам свої критичні заявки й бажання.

І вкінці: не дивлячись на всі надзвичайно несприятливі умовини, ми передконані, що „Обрій” житимуть. Підтримка наших щиріх прихильників-читачів дає нам снагу до праці й витривалості.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ОБРІЙ“.

ЗЛОЖИЛИ:

Леонід Нечвід, Нью-Йорк — 2.50. Володимир Галайда, Чікаго — 2.50. Ю. і М. Кохан, Джолієт, Ілл., — 1.00. Е. і Н. Лисенко, Піттфілд, Масс., — 0.50. Іван Мирошниченко, Бабілон, — 1.00. Галина М. Степанек, Клівеланд, Ог., 2.50. Міра Голінська, Торонто — 2.00. Е. Невічинський, Бруклін, 0.50.